

Iz vsebine: Sabotaža delavskega razreda — Mara Samsa: Na mandrji pod Grižo — Grad na Rdečem otoku — Inž. A. Čok: Nanoško zelje — Dr. Ivan Baša: Koruza-pitnik — Dr. Juriševič: Ceplimo perutnino! — Janko Furlan: Naše združne gostilne — Dva svetova na Koreji — Slovenska petletka — V vodi je zdravje.

GLASILO ENOTNIH SINDIKATOV ZA SL. PRIMORJE IN TRST

Leto III, št. 17.

Poština plačana v gotovini.

Trst, 16. julija 1947.

Spedizioni in abbon. postale II° gruppo

Cena: 8 ML, 6 JL, 4 din

Poroštvo neodvisnosti

Borba za enotnost vsega tržaškega delavskega razreda je doživela novo izkušnjo. Brezvestni, protidelavski elementi so ji v Delavski zbornici zahtevno postavili na pot novo oviro. Tajna okrožnica, ki jo je objavil napredni ljudski tisk, je razkrinkala njih izdajstvo.

Tržaški delavci so si na jasnem, da spada to podtalno razbijanje njihovih vrst neposredno v vrsto podlih mahinacij tržaških reakcionarnih sil, ki si na vse načine prizadevajo, da bi ostalo Tržaško ozemlje mrtvo rojeno dete pariške mirovne konference. Dokument izdajalskih elementov iz vrst Delavske zbornice je v popolnem skladu s prizadevanji tržaških industričev, ki hočejo spraviti tržaške delovne odnose na isto kopito, ki so nanj nategnili delovne odnose italijanskega proletariata, na katerega so zvalili vse breme, ki ga je italijanskemu narodu nakopal zločinski fašizem v poslednji izgubljeni vojni.

Računi tržaških mogotcev so na dlan: In Tržaškem ozemlju je treba sabotirati mednarodni mir, je treba onemogočiti ljudsko demokracijo z nacionalno šovinističnimi gesli na političnem področju, z italijansko mezdno mizerijo in »svobodno« kramarijo ter industrijsko sabotažo na gospodarskem.

Zato vse oslovsko t-masto vztrajanje na italijanskih imperialističnih pozicijah v Trstu, zato vse legaške demonstracije in ves kvalunkvistični teror, vsa mreža strankarskih, časopisnih in volunskih povezav z rimskim črnim režimom, vsa sabotaža sleherne težnje po realnem političnem sodelovanju vseh tržaških demokratov na tržaških parlamentarnih tleh ter na osnovi tržaškega statuta, pa tudi vse petolizniško zlahtarstvo z okupacijsko oblastjo, ki se ni ustavilo niti na meji kriminala.

Zato je po drugi strani tržaški Lloyd v Genovi registriral svoje najnovejše brodovje »libertističnega« kova, da bi Trst ostal brez ladij. Zato se hoče conski svet razčetrati za svoje plinske generatorje, da bi tako unropastil škedenje rovalne družbe na jugozapad da bi Trst ostal brez svojih lastnih zavodov. Zato demonstira Gaslini stroje v svoji tržaški rafineriji.

Tudi neposreden cilj vse te sabotaže je jasen. V Trstu pa rške mirovne pogodbe ne smejo najti svoje izpolnitve. Trst mora postati leglo nove vojske in za zapadne izkoriščevalce ter njih tržaške podrepnike zlata jama njih novih dobičkov.

Toda njih seme ne sme v klasje. Tržaško delovno ljudstvo ve, da so njegovi osnovni interesi v tem, da do mozga razkrinka saboterje svojega miru in blagostanja, da si za vsako ceno zagotovi neodvis-

PREMIRJE NA OBE PLATI!

Brez ustaljenja cen Enotni sindikati ne pristanejo na novo mezdno premirje

Ze štiri tedne trajajo pogajanja za novo ureditev delovnih odnosov med tržaškimi delodajalci in delavci ob posredovanju Delovnega urada tržaške okupacijske oblasti. Rešenih je bilo le nekaj vprašanj, ki zadevajo mezde in doklade delavstva ter plače nameščencev. Se vedno pa niso niti prav načeli normativnega dela nove delovne pogodbe. Delavski zastopniki se borijo vztrajno in premišljeno. Pred seboj imajo cilj, ki si ga je postavil ves tržaški proletarijat. Treba je povišati prejemke, da bo vsaj nekoliko znosna sedanja druginja, a treba je še posebej doseči ravnesje med mezdami in cenami, treba je dobiti vsa poroštva in izdati vse ukrepe, da bodo življenjske potrebščine v zadostni množini dosegljive za vsakega delavca. Zato ne more biti govora o kakem mezdnem premirju, če ne bo v kratkem doseženo tudi premirje cen. V tem je tudi bistvena razlika med novo ureditvijo delovnih in socialnih odnosov v Italiji in o. n. o. ki jo mora doseči proletarijat na Tržaškem ozemlju.

Računi delodajalcev

Od vsega početka so se delodajalci postavili prav na enostransko stališče, da je treba skleniti delovno pogodbo v duhu novega mezdne premirja. Pred meseci so delavci že enkrat pristali na to, toda pod pogojem, da tudi cene ne bodo naraščati. In kaj je bilo ta krat ukrenjeno v tej smeri, v smislu, da dosežene mezde ne bodo iz-

gubile svoje realne vrednosti? Razmerje mezd in indeksa cen je danes doseglo 18 proti 30.700.

Sindikati so tokrat predlagali obče povišanje plač in mezd prav zato, da se doseže ponovno izenačenje med njimi in cenami osnovnih življenjskih potrebščin. Predlagali so, da se uredi tudi ostali delovni odnosi: predvsem pa, da se povišajo obroki racioniranih živil in izvede vsaj relativno učinkovita kontrola cen.

Toda delodajalci o tem očitno nočejo ničesar vedeti. Ničesar o obnovi industrije, ničesar o gospodarskih stikih z državami, ki bi lahko zagotovile redni razvoj tržaškega gospodarstva in vsakdanji kruh tržaškemu delavstvu, ničesar o sredstvih, ki bi olajšala tržaškemu prebivalstvu življenje. Marveč računajo zgolj, kako bi čim laže in čim več zaslužili. To pa lahko dosežejo z bedo tržaških delovnih množic. Zato prepuščajo tržaško gospodarstvo skupinam italijanskih finančnikov, ki že desetletja izkoriščajo italijansko državno blagajno in s tem vse prebivalstvo Italije. In to svojo izkoriščevalno politiko so imenovali povrh vsega še nacionalno, pa čeprav so se hkratu udinjali tujemu in še posebej amerišnemu kapitalu.

Dejansko bi bila njih politika nacionalna le tedaj, ko bi zares služili le Italiji, narodu, ljudstvu, ki dela z roko in z možgani. In na Tržaškem ozemlju le tedaj, ko bi prav tržaškemu ljudstvu zagotovili boljše plače in boljše delovne pogoje.

Ozadje pogajanj

V zvezi z nevzdržnim gospodarskim položajem je mestni odbor ES za predzadnji četrtek sklical obče zborovanje, na katerem sta govorila tov. De Stradi in Muslim o političnih sindikalnih vprašanjih in o pogajanjih za novo ureditev delovnih odnosov v industriji.

Prvi je znova obeležil pomen sindikalne združitve vsega tržaškega delavstva za uspešno borbo proti kapitalizmu. Stokovno združeno delavstvo in njegova tesna povezava s Svetovno sindikalno zvezo, ki bi pomenila ojačeno borbo proti fašizmu in za mir, za socialni napredek, blagostanje in neodvisnost Trsta. Da bi to preprečili, hočejo anglo-ameriški in italijanski imperialisti spraviti vse delavstvo v odvisne delavske zbornice in vse tržaško gospodarstvo vključiti v italijansko. Zato je tudi italijanski medministrski svet sklepal o italijanskih dobayah surovin Trstu, čeprav je po tržaškem statutu izključno tržaška vlada v sporazumu z

guvernerjem pristojna urediti taka vprašanja. Od razvoja tržaške gospodarske politike pa je odvisen ves položaj tržaškega delavstva.

Vprašanje strokovne združitve je običajno na mrtvi točki prav v času, ko so bili ukinjeni razgovori o minimalnem skupnem delovnem programu vseh demokratično usmerjenih političnih struj v Trstu. Ta prekinitev je vplivala tudi na zastoj pri pogajanjih za nove mezde in plače, pri čemer delodajalci niso hoteli tržaškemu delavstvu priznati več kakor ostalemu delavstvu v Italiji, pri tem pa se nič ne obotavljajo, ko odvažajo v Italijo stroje iz tržaških tovarn, ko slabijo kapaciteto tržaške luke, ko registrirajo ladje tržaških paroplovnih družb v Genovi. Prav to so specifični vzroki sedanje gospodarske krize v Trstu.

Tovariš Muslim je podrobno obeležil razvoj mezdnih pogajanj in opozoril, kako so delodajalci splošno skušali v celoti uveljaviti italijansko mezdno rešitev po tržaškem preceđenem primeru, kjer so v smislu nove italijanske mezdne pogodbe izsilili tudi mezdno premirje vse do novembra. In se je izkazalo, da so njih predlogi stvarno pomenili minimalno povišanje prejemkov za vse kategorije delavstva. Na predloge delavstva, ki je zahtevalo povišanje prejemkov specializiranih delavcev za dnevno 63 in 34 lir pri vseh ostalih, so stavili protiponudbo, ki je pomenila povišek po eno liro za vsako uro dela.

Prve protestne stavke

Seglasno so na zborovanju odklonili sleherni mezdno premirje, ki mu ne bi hkratu sledilo tudi »premirje« cen.

V zvezi z zavlačevanjem mezdnih pogajanj, ki se samo na delov-

nem uradu že tri tedne niso premaknili z mrtve točke, so nastale predvsem med stavbinci prve protestne stavke. Tako so sredi predzadnjega tedna opustili delo pri podjetjih Ita'strade, Sicelp, Nogheere, Andoliet Frandoli pri Sv. Ivanu, Catolla in pri podjetjih v pristanišču. Sele ko je ravnateljstvo delovnega urada delavskim delegatom obečalo, da bo pospešilo pogajanja, so stavbinci zopet prišli za delo. V ladjedelnicah pri Sv. Marku in v Strojnih tovarnah se je med tem mezdno gibanje na dveh tovarniških zborovanjih močno ojačilo.

Po dolгих pogajanjih so delodajalci povišali svoje ponudbe na 400, delavci popustili na 450. In sicer so ponudili delodajalci v okviru osnovnih mezd po 394.40 lire dnevno za specializiranega in

309.20 za običajnega delavca. Na ta način bi sprejeli prvi 64.40, drugi komaj 34 lir dnevno večje prejemke. Pri prvih bi se doklade znižale za 70 in povišale osnovne plače za 135.20, pri drugih bi se osnovne plače zvišale za 114, družinske doklade, tarife za znižale za 70 lir.

Pogajanja so se spričo trdovratnega stališča delodajalcev spet zavlekla za teden dni. Med delavstvom je znova zavrelo. V terek so v Ilvi nastopili protestno stavko. Njih zastopniki kakor tudi zastopniki Julijske ladjedelnice so tedaj neposredno prisostvovali pogajanjem na Delovnem uradu.

V sredo so se izobličili prvi konkretni rezultati, tako da so bile določene osnovne mezde in družinske doklade, tarife za akordno delo in drugi dodatki.

Nove osnovne mezde in plače

Mezde so bile določene v korane delavce na 49.30 lire na uro, vinarski industriji. Za specializirane kvalificirane na 44.45, za specializirane ročne delavce na 41.93, za navadne ročne delavce na 38.65; v tekstilni industriji na 47.65 (za ženske na 33.30), 43.10 (30.35), 40.65 (28.40), 37.40 (26.20), za pomožne specializirane delavce na 49.30, za pomožne kvalificirane na 44.45; v usnjarski industriji pa na 46.15, 41.75, 39.30 odnosno 36.20 lire. V kovinarski industriji so bile še določene tedenske mezde za tehniško usposobljene šoferje (pri 60 ur dela) na 2487, brez tehniške usposobljenosti 2394, za bolničarje na 2487, za voznike na 2208, služitelje 2022, čuvaje 2256, gasilce, vratarje in čuvaje (pri 72 ur dela) na 2300 lir. Delovodjem pritiče pribitek 10%. Na deželi bodo mezde, razen v Miljah, za 10% nižje.

Mesečne plače upravnih in tehniških uradnikov so bile določene na: v prvih dveh letih službe za prvo kategorijo pri moških 22.250 (pri ženskah 22.250), za drugo kategorijo 16.850 (14.160), za kategorijo IIIa 12.150 (10.300),

za IIIb 10.200 (8.700), v tretjem in četrtem letu službe 23.140 (23.140), 17.524 (14.727), 16.636 (10.712), in 10.608 (9.048), v petem in šestem letu 24.030 (24.030), 18.198 (15.293), 13.122 (11.124) in 11.016 (9.396), v sedmem in osmem letu 25.143 (25.143), 19.041 (16.001), 13.730 (11.639) in 11.526 (9.831), v devetem in desetem letu 26.255 (26.255), 19.883 (16.709), 14.337 (12.154) in 12.036 (10.266), v enajstem in dvanajstem letu 27.368 (27.368), 20.726 (17.417), 14.945 (12.669), in 12.546 (10.701) v trinajstem in štirinajstem letu 29.593 (28.480), 21.568 (18.125), 15.552 (13.184) in 13.056 (11.136), v petnajstem in šestnajstem letu 29.593 (29.593), 22.411 (18.833), 16.160 (13.699) in 13.566 (11.571), ter v sedemnajstem in osemnajstem letu službe 30.705 (30.705), 23.253 (19.541), 16.767 (14.214) in 14.076 (12.006).

Za uradnike pod 20 let starosti so bile določene minimalne mezde v II. kategoriji na 13.480, (za ženske na 11.328), pod 16 leti v kategoriji IIIa na 7.290 (6.180), v kategoriji IIIb na 6.120 (5.520) lir.

Draginjske in družinske doklade

Za meseca junij in julij so bile določene naslednje draginjske in v razliko z onimi v Italiji tudi dodatne doklade. V starosti nad 20 let draginjske doklade za moške 366 (za ženske 318.40), dodatne 58 (50.45), skupno 424 (368.85) na dan, na mesec pa 11.024 (9.590.85), v starosti od 18 do 20 let 347.70, (256.20) 55.10 (40.60), 402.80 (296.80), 10.472.80 (7.716.80), v starosti od 16 do 18 let 247.50 (230.60), 43.50 (3.655), 318 (267.15), 8.268 (6.945.15), pod 16 leti moški in ženske po 138.29, 212 in mesečno po 5.512 lir. Vprašanje mesečnih doklad nameščencev, kakor so zgoraj navedene, pa še ni definitivno rešeno. Na deželi bodo draginjske doklade razen v Miljah za 10% nižje.

Družinskim poglavarjem se priznajo v okviru draginjskih doklad še naslednji dodatki: nad 20 let

starosti za moške (za ženske 22 lir), mesečno za moške 0, (za ženske 572), v starosti od 18 do 20 let 18.30 (36.60) 495.80 (951.60), od 16 do 18 let 18.30 (25.60), 495.80 (665.60), pod 16 leti za moške in ženske 73.20 na dan odnosno 1903.20 lire na mesec.

S prvim junijem povišane družinske doklade znašajo za otroka pri delavcu dnevno 59, pri nameščencu mesečno 1.640 lir, za ženo 43 odnosno 1170, za enega izmed staršev 33 odnosno 700 lir.

Tarife za akordno delo se uredijo tako, da se stare tarife iz leta 1946 odstotno računajo na osnovi novih mezd, a izplačajo v višini 90%.

Mezde, plače in doklade veljajo do 30. novembra t. l. Kakor rečeno, še ni rešeno vprašanje mezdne premirja. Pa tudi normalnega dela nove pogodbe še ni začeli.

Ivan Bukovec

Sabotaža delavskega razreda

Sleparske in izkoriščevalske metode podtalnega delovanja rušilcev delavske enotnosti v vrstah DZ

Predzadnji petek so na seji OOSS razpravljal o dokumentu, ki ga je razposlal v obliki okrožnice funkcionar vodstva Delavske zbornice in ki je pričal, da so neki ljudje v tej sindikalni organizaciji skušali preprečiti pravilni potek sindikalnih volitev ter tako onemogočiti strokovno združitev vsega tržaškega delavstva, edino poročilo za uspešno borbo, ki je prav to dni. Kolikor zadeva gospodarsko plat sindikalnega delovanja, v okviru sila težavnih pogajanj za novo delovno pogodbo doseglo svoj vrhunec. Na seji so po dolgi razpravi sklenili objaviti ta dokument, da bi razkrinkal poskus zlonamernih sabotažev vseh prizadevanj za sindikalno enotnost. OOSS je tudi sklenil poslati ta dokument svetovni sindikalni zvezi ter jo pozvati, naj pošlje v Trst svojega posebnega opazovalca, tako da bi se moglo volitve in priprave za združitev v redu nadaljevati. Obe strani sta se na seji ponovno obvezali, da bosta vestno izpolnjevali določbe zadnjega sporazuma o volitvah. Seje se je udeležilo tudi nekaj delavcev in na njihov predlog je bilo sklenjeno, da bodo posamezni delavci tudi v bodoče prisostvovali sejam Osrednjega odbora za sindikalni sporazum.

Za krožnik leče stavbincev ne bodo pridobili

Okrožnica, ki je bila razposlana vsem strokovnim tajnikom Delavske zbornice in njenemu volivnemu uradu 12. junija t. l. in ki jo je podpisal funkcionar Delavske zbornice Bruno Linardi, je bila objavljena v vsem naprednem ljudskem tisku. V njem pravi Linardi glede stavbinske stroke: Najslabše bodo volitve potekle za nas v stavbinski stroki, ki je v njej organiziranih 10.000 ljudi. Izmed 500 delegatov lahko Delavska zbornica računa največ na 100 do 150. Treba je najti izhod iz te zagate, in sicer:

a. Čim prej treba zaključiti volitve pri gradbenih podjetjih, ker ta spričo ugodne gradbene sezije občutno povečujejo število svojih nameščenec. Zaradi tega je treba volitve pri njih zaključiti, preden

Karabinjersko pismo fašističnega veterana

Mimo vseh zlih namer in premišljene sabotaže delavskih interesov, ki jih je ves napredni tisk v poslednjih dneh postavil v jasno luč, bi hoteli posebej obeležiti stališče, ki so ga Linardiju in njegovim pajdašem narekovali šovinski in politični interesi izkoriščevalcev nasproti našim kmečkim ljudem. Linardi se je v svoji okrožnici dovolj jasno izrazil. Najraje bi porinil vse kolone, najemnike in male posestnike v pokrajinsko delodajalsko zvezo. Govorili smo o tem s tajnikom Kmetijskega Enotnega sindikata tov. Marijem Grbecem.

Po fašističnih stopinjah

Ko se je sedanja poverjeniška oblast pojavila na naših tleh, je svečano proglasila, da bo upravljal deželo v duhu »pravičnosti«. Izkazalo se je, da dejansko ščiti one, ki so bili zaščiteni v času fašizma in preganjeni one, ki so bili takrat preganjeni.

O tem se je na lastni koži prepričala delegacija železničarjev, ki jih je fašizem pred 20 leti iz političnih razlogov preganjal iz njih rodni krajev na vse vetrove po Italiji. Ko so si končno pri sedanjih italijanskih oblasteh zagotovili povratek, so začeli to vprašanje še pri tržaški okupacijski oblasti. Na pristojnem uradu pa je njih delegacija izvedela, da 10. jun. 1940 niso bili prisotni na sedanjem Tržaškem ozemlju in da jih zaradi tega ne morejo smatrati za tržaške državljane, v ostalem pa da bo o njih usodi odločil bodoči guverner.

Seveda imajo tržaško državljansko pravico vsi oni, ki so se ta čas priselili iz Italije v Trst, zavzeli njih mesto in — bili 10. jun. 1940 v Trstu prisotni.

začno graditi del velike ceste, ki je v načrtu.

b. Da bomo pridobili čim več glasov, je treba pogosto razdeljevati živila med pripadnike te stroke, ki se izkažejo s sindikalno izkaznico. Da pa ne bo razdeljevanje hrane zaman, naj se deli zgolj zaposlenim delavcem, ne pa tudi brezposelnim (čeprav se to zdi protislovno).

c. Doseči je treba, da bo število volivcev v tej stroki čim manjše.

Da postavimo gradbeni stroki nekaj nasproti, moramo pričeti volitve v stroki državnih uslužbenec, železničarjev, mornarjev in drugih.

Jalove intrige v kmetijski stroki

Nujno je in z vsemi sredstvi je treba izločiti iz kmetijske stroke male posestnike, ki jim po volivnem pravilniku pritiče volivna pravica.

Da bomo to dosegli, se moramo opreti na pismo, ki ga je poslal Pokrajinska zveza malih posestnikov in ki zahteva zase pravico zastopati to stroko. Sodim, da bi ta stroka odločilno vplivala v korist naših nasprotnikov, če bi volila.

Ker smo tudi v tej stroki v zelo slabem položaju moramo pa vsak način doseči, da bodo tudi tisti hišniki izgubili volilno pravico, ki niso vpisani pri socialnih zavarovalnih zavodih.

a. Treba je izdati navodila po drejenim sindikatom, naj naši člani v strokovnem OOSS ne potrjujejo seznamov, če jih tajniki in volivni urad niso podpisali.

b. Članom volivnih nadzornih odborov (lektorjem) je treba staviti na razpolago določeno število sindikalnih izkaznic, da jih bodo lahko v zadnjem trenutku ponudili kakemu naključnemu prosilecu, ki bi želel glasovati.

c. Če se volitve do konca meseca ne bodo zaključile, kar je že povsem verjetno, je najbolje odložiti jih do julija ali avgusta, kajti že sedaj odhaja mnogo delavcev na dopust. Naravno, da vsi ti ne bodo mogli voliti, kar bo v veliki večini nam v škodo.

Kaj je ta zveza? Nič drugega kakor nekdanja »Confederazione regionale fascista dei piccoli coltivatori diretti« (fašistična pokrajinska zveza malih neposrednih obdelovalcev zemlje). Le iz oportunističnih razlogov je v zadnjih dveh letih opustila naziv »fašistična«, toda tako po svojem ustroju kakor po ljudeh, ki jo vodijo, je ostala, kar je bila v duševnih časih. Po ustroju in pomenu je bila sredstvo fašističnih pijavk, s katerimi so nasilno ločili kmeta od delavca. Vodil pa jo je že nekoč in tudi še danes g. Sandaniello, bivši karabinjer, bivši fašist, ki ga vsi kmetje od Mili do Nabrežine predobro poznajo. Sedanja okupacijska oblast je priznala zvezo kakor vse fašistične ustanove izpred leta 1943, le da ji je imenoval za komisarja nekega Ivana Parovela. Toda Sandaniello in njegov fašistični pajdaš Mazzoli šč zmerom gospodarita v zvezi. Ta zveza je poslala OOSS-u koncem maja pismo, ki v njem protestira proti vključitvi malih neposrednih obdelovalcev zemlje v sindikalne organizacije, pa čeprav so se sindikalne organizacije pri tem ravnale le po zgledu, ki velja za vse napredne sindikalne organizacije in tudi za one v Italiji.

V svojem pismu navaja, da »je zveza (one glede na število svojih pripadnikov, ki si jih lahko na prste naštejemo; op. ur.) do danes edina, ki — z rednim pristankom okupacijske oblasti — zastopa sindikalne interese malih kmetov« (po starih fašističnih načelih in pod vodstvom fašističnih elementov, seveda, op. ur.). V pismu trdi, da so si mali kmetje osami ustvarili to svojo sindikalno organizacijo, ko je vendar vsemu tržaškemu industrijskemu in kmetijskemu delavstvu znano, kako so se v fašističnih časih — s pomočjo ricinovega

olja, groženj in nasilja, za ceno dela in zaslužka — »spontano« ustanovljale takratne sindikalne organizacije.

In kaj je revež spregledal

In pisec pisma je še dovolj nesramen, da trdi, kako delavci in mali kmetje nimajo ničesar skupnega

PIJAVKE POD NACIONALNO KRINKO

Vprašanje Bolniške blagajne je slej ko prej pereče. Razumne v njej se dan za dnem zaostrujejo. Njeni fašistični upravitelji ženejo zavod pod vodstvom dr. Bradamanteja, ki nadaljuje prakso, ki se je je navzel kot kolovodja fašističnih sindikatov, v neizbežno finančno propast. Mesec za mesecem si izstavlja nova nakazila, si zaokrožujejo plače, si plačujejo izmišljeno izredno delo. In da bi še politično utemeljili svoje roparsko izkoriščevanje zavoda, silijo osebje zavoda, naj se udeleži volitve dveh članov upravnega sveta centralnega zavoda v Rimu.

Kaj ima Tržaško ozemlje skupnega z Rimom? Kaj še posebej tržaška blagajna z rimsko? Nič drugega, kakor da jo je fašistični režim uropal tržaškim zavarovancem, ki so bili prej in so dejansko tudi še danes njeni realni, če že ne formalno pravni lastniki in gospodarji. Pa čeprav si stari šovinsti Puecher še tako prizadeva, pripraviti jih ob to pravico in u. trditvi položaj dr. Bradamanteja, ki je še lani v aprilu razlašal na rimskem kongresu italijanske bolniške blagajne, da si prizadeva doseči združitev pokrajinskih ustanov s centralnim zavodom, kakor je to v skladu — z njegovim ču. tom narodne enotnosti.

Ali je mar stari Puecher pozabil, da je on sam na kongresu bolniških blagajn v davnem letu 1920. vpil, da je za bolniško zavarovanje najhujše zlo, kar bi ga bilo mogoče zagrešiti, da se centralizira. »Nočemo nikakega mastodontskega (velikanskega) monopola! Naše načelo je — avtonomija!« In kaj počenja mister Puecher danes?

In pri vsem pa še zdravstvena in lekarniška služba, ki je do kraja odpovedala. Dan za dnem zdravniški spreminjajo svoje ordinacijske urnike, da izgubljajo bolniki čas in potrpljenje. In presneto malo manjka, da se vrnejo časi, ko je zloglasni fašistični zvezni podtajnik Zoppolatto pošiljal k bolnikom

nega in tudi ne enakih sindikalnih interesov. Mar niso še prav lani v času velike stavke z največjimi žrtvami in doslej nepojmljivo solidarnostjo dovolj dokazali, kako jim je skupno vse, kar imajo, od žuljev do črne kruha, od pridobitev, ki so zanje v letih osvobodilne borbe žrtvovali svoje najboljše moči, do sovražnikov, ki se morajo proti njim prav sedaj boriti eni poleg drugih in eni za druge. Ko govori nesrečni pisec o raznih namenih vključitve malih kmetov v delavske sindikalne organizacije, si bje samemu sebi v obraz, kajti dejansko je bila ravno vključitev malih kmetov v delodajalsko zvezo izraz najhujšega izkoriščanja naših kmečkih ljudi.

na dom bolničarje ter potrjeval recepte za zdravila, ki so jih oni predpisovali pacientom. V lekarni na Acquedotto si bolniki dan za dnem prizadevajo, da bi dobili predpisana zdravila pa ne zato, ker bi jih ne bilo, saj jih za drag denar gladko najdejo v sleherni drugi lekarni.

Uprava pa skrbi po drugi strani za čim prejšnjo uporaščevanje zavoda tudi s tem, da namešča vedno novo osebje: dr. Omera, bližnjega sorodnika najbolj korumpiranega fašističnega hierarha v zavodu gr. uff, Tamara, in novega inspektorja, ki je zanesel v poslovanje zavoda le še večjo zmešnjavo.

Fašističnim pijavkam se pač muči izmolsti iz blagajniške krave še zadnje kapljico, preden se jih bo končno na avtonomnem Tržaškem ozenilju rešila. In zato jim predobro služijo nacionalno šovinstične pravljice, ki tako rade očarajo nevedne, pa čeprav še tako poštene ljudi.

Stavka v konopljarni

V zadnji številki smo nekoliko podrobneje poročali o nevdržnih delovnih razmerah v tržaški konopljarni. Znano je, da je tovarniški odbor v imenu vseh delavk in delavcev že pred dvema mesecema in pol zahteval popolno tehniško zaščito pri delu ter povišanje posebnih doklad, ki so bile delavstvu priznane spričo izredno nezdarih okoliščin, v katerih je prisiljeno stalno opravljati svoje delo. Doslej so te doklade znašale 10% osnovne mezde odnosno okrog 15 lir dnevno. Tovarniški odbor je zahteval tudi dodatek po 1 liter mleka za vsakega delavca na dan ter vrsto ukrepov za tehniško zaščito pri delu (jačjo ventilacijo zaradi prahu itd.). Podjetje pa je bilo spočetka pripravljenost pristati le na neznatno povišanje posebne doklade (za 7,5 lire na dan).

Spričo takega naravnost poniževalnega stališča kapitalistov je delavstvo v torek pred 15 dnevi nastopilo belo stavko. Njegov odločni nastop je pripravil delodajalce k popuščanju. Sklenjen je bil začasen sporazum, po katerem je bila posebna doklada za delo v nehygieničnih okoliščinah dočena na 6 lir na uro za moške ter na 4 odnosno 3,5 za ženske. Podjetje se je tudi obvezalo poskrbeti za bolj hygienično ureditev tovarniških naprav in zlasti strojev, tako da bodo posebno delavke čim bolj obrobane prahu.

TOLEDANO V TRSTU

V Trstu se je pred 14 dnevi mudil predsednik južnoameriške zveze dela in podpredsednik Svetovne sindikalne zveze tov. Toledano.

V Tomažičevem krožku je govoril tržaškimi delavcem in poudaril, da zbuja njih borba veliko pozornost po vseh deželah sveta, ker tržaški problem ni le krajevnega, marveč mednarodnega značaja. Svetovna sindikalna zveza se bori predvsem za socialni napredek in za utrditev miru. Niso še iztekle vse solze zaradi gorja, ki ga je povzročila druga svetovna vojna in že nekateri govore o tretji. Toda ni taka volja delavskih množic. Zgolj neznana manjšina monopolistov in imperialistov jo hoče, ne ljudstvo! Hočejo jo oni, ki imajo v rokah sredstva proizvodnje in propagande. Prav s poslednjimi skušajo ustvariti okoliščine, ki bi bile ugodne za nov mednarodni spor. Toda ljudske množice napredujejo mimo vseh vojnih hujskačev.

Indija zahteva lastno vlado. Kitajsko ljudstvo se bori v silni državljanski vojni za demokratično ljudsko vlado. V Indokini plamti borba za neodvisnost in proti imperialistom, Vietnam bo kmalu svobodna republika. Tudi polkolonialne dežele, kakor Mehika, Venezuela in druge teče po popolni neodvisnosti. Tudi Trst mora postati zares svoboden in neodvisen. Zato je potrebna trdna zveza vseh njegovih delavcev. Neznaten krog ljudi skuša spremeniti Trst v središče nesloge in intrig, da bi tu kompromitiral notranji in tudi mednarodni mir. Toda združitev vseh delavskih sil bo tudi v Trstu pomenila utrditev miru. Trst mora podati zgled demokracije in pomirjenja.

Dar za dnem

UČINKOVITO SREDSTVO. Te dni se je pojavil v tiskarni, kjer tiskajo tržaške dnevnike, nekdanji upravnik »Piccolove« tiskarne, zet znanega Mussolinijevega osebnega prijatelja in sodelavca Rina Alessija, skvadrist in kapitalistični izkoriščevalec Pasini, ki je vedril in oblačil v tiskarni prav v času nacifašistične okupacije. Delavstvo ga je sprejelo za »vsemi častmi« in je v hipu opustilo vse delo. Sprejem je bil tako učinkovit, da je Pasini precej pokazal pete. Delavstvo pa se je potem sestalo in sklenilo obvestiti upravo tiskarne, ki je odločno dovolila Pasiniju dostop v delavnice, da si prav nič ne želi ponovnega svidenja s fašističnim »kameradom«.

KURIVO IZ CONE B. Po podatkih, ki jih je objavil »Il Lavoratore«, je bilo uvoženo na Tržaško ozemlje v prvi polovici t. l. nad 45 tisoč stotov oglja in skoraj 60 tisoč stotov drv. V juniju je prispelo v Trst 10 tisoč stotov oglja in prav toliko drv. Ker nastopajo v preskrbi s kurivom kratični trenutki v zimskih mesecih, je zadruga oglarjev že sedaj postavila nalogo kriti vse potrebe mesta po kurivu tudi v zimskem času.

5158.40 ter pod 18 leti moški in ženske po 151 odnosno 3926 lir. Na mesecencem, ki se v podjetjih v celoti prehranjujejo, so odtegnili 20% teh doklad, onim, ki sprejemajo dnevno po en obrok hrane, po 10%. Od 1. junija dalje pa pritiče hotelskim nameščencem dražja doklada, kakor je bila pri oblihi pogajanjih med delodajalci in delavci na novo določena na osnovi indeksa tržaških cen življenjskih potrebščin.

Draginjske doklade za hotelske nameščenice

S sporazumom, ki je bil pred kratkim dosežen med združenjem hotelirjev in zastopniki OOSS, so bile določene nove draginjske doklade za hotelske nameščenice za mesec maj. In sicer so prejšeli: družinski poglavarji v starosti nad 20 let, moški dnevno 400 odnosno mesečno 10.400 lir, ženske 372 odnosno 9.672, v starosti od 18 do 20 let, moški 372 odnosno 9672, ženske 320 odnosno 8320, ostali, ki niso družinski poglavarji, pa v starosti nad 26 let, moški po 400 odnosno 10.400, ženske po 328 odnosno 8338.40, v starosti od 21 do 26 let, moški po 339.40 odnosno 8824.40, ženske po 263.90 odnosno 6861.40, v starosti od 18 do 21 let, moški po 237 odnosno 6162, ženske 198.40 odnosno

Vedno bo tako dokler bo tujec gospodaril

Na spodnjem robu Kraške planote in ne daleč od morja, ki se pretaka ob njenem vzhodu, so stisnjene med kamenite ograje sive vasice. Različna so njihova imena, a v vseh živijo delavci, ki iščejo zaslužka, bodisi v nabrežinskih kamnolomih, bodisi na cesti, bodisi v tržaskih tovarnah ali kjer koli v mestu. Zemlja na ogradah in brajde v bregu dajejo le toliko, da se ljudje prerinejo preko najhujših stisk. Včasih dajo tudi za kak pribojšek, a to je zelo redko.

Ostudna kača

V nabrežinskih kamnolomih se vleče revščina kot ostudna kača, ki se ti ovije okrog telesa in ti grozi, da te bo zadavila, odkar je prišel fašizem, dopoveduje kamnosek Tone svojemu mlademu sosedu v večernem hladu. In v večeru, ki veje preko planote od najoštrše strani, se misli sprostiti dnevnemu navelik. Lahke so in prožne. Ni tiste teže, ki bi jim branila, da bi se razodele. Na kameniti klopi pred hišo je prijetno in če revščina ne bi zevala z razrtega dvorišča, z vegastih stopnic in z raztrgane srajce, bi človek skorajda za nekaj večernih trenutkov pozabil nanjo.

Tudi prej ni bilo vse tako, kakor mora prav za prav biti. Sam se tega sicer ne spominjam. Kaj vem, vem le iz očetovega pripovedovanja. Avstrijska gospoda je začela srebati našo kri in žreti našo žulje, a pustila nam je toliko, da smo živeli, je nadaljeval prejšnji misel, ki mu nikakor ni hotela iz glave.

Fašisti pa so nas popolnoma izmozgali. Kolikor kapelj krvi je ostalo za njimi v naših žilah, nam jo srebajo sedaj. Tako ti pravim, če gospodari tujec na naši zemlji, gospodari tako, da bo dobro zanj in dokler bo on gospodaril, ne bo dobro za nas. Drugače bo šele te daj, ko bomo sami sebi gospodarili, ko ne bomo več delali za druge. Tako življenje pa ni življenje. Imena ni vredno. Italijanska in nemška taborišča so mi požrla živce in nimam več tistega potrpljenja, kakor ga imajo ti, da bi dopovedoval ljudem, kakšni sužnji smo. Če bi jim lahko vliil v glavo in zapisal v srce, potem bi šlo, tako pa sem brez moči. Le gloda me in včasih se mi zdi, da me bo razneslo.

In kaj potem, če je mezda zvišana?

Naša tvrdka Gorato je povišala mezdo. Morali jo bodo tudi Maragon, Montecatini in Cava Romana. In kaj potem, če bo mezda povišana? Živila se ne bi smela podražiti, pa bo ravno narobe. Mezdi niti še niso povsod povišali, pa so cene že poskočile. Iz tega ne bo pravega izhoda. Naša zavest je močnejša, je beda nas tare. Vsega je križna beda. A povem ti, nikoli nas ne bo nihče prisilil, da se umakemo s te zemlje, kjer smo rojeni, kjer smo zrastle in pustili svoje delo. Si slišal, kako vabi Italstrade delavce, da bi šli v Afriko in Argentino, kakor da bi tam ne bilo dovolj domačih delovnih rok? Le v stran od tod bi nas hoteli spraviti da bi potem imeli sami več moči in bi gospodarili po mili volji. Toda mi ne gremo, pa naj bo še tako hudo. Huje, kot je bilo pod fašizmom in kot je sedaj, ne more biti nikdar več.

Besede so vrel iz njega in vsa njegova notranjost se je stresavala od krivice, ki je vrtala v njem, ki je bilo prepolno zanj in za vse nabrežinske kamnoseke, za vse kopače na cesti med Trebbiani in Sesljano, za vse tiste, ki hodijo v mesto. Presedel je na klopi, položil v žepih ostanke tobaka in zvil cigareto, da bi z njo potolažil samega sebe.

Sosed France ga ni miril. Po značaju je in pustil, da se izkriči in izpove do konca. Če bi imel ženo doma, ki bi razumela njegov nemir, bi morda lažje prenašal. Lajza pa si ne da do sebe.

Sam je stopil k njej, da bi ji raztolmačil, kako je z njenim možem, ona pa, kakor da ga ne sliši. Zarila se je po eni strani v breg, po drugi strani v cerkev in se vsaj nanj brez vsakega vzroka. Njemu je laže, on nima žene in v tem času je prav, da se še ni odločil.

Francé ve, kod in kam

V trenutku je premožgal to misel, ki se mu je vedno znova vsiljevala, čeprav jo je stalno odganjal. Počasi je prišel na stvar, ki je izbruhnila v kamnolomu po dolgih mesecih. Po opoldanskem odmoru so nastopili belo stavko. Enotni sindikati so sklenili s podjetjem pogodbo o akordnem delu, po kateri so dobili po 180 do 250 lir na voziček in se je nekaj zaslužilo. To pogodbo hoče podjetje zdaj razveljaviti in skleniti s sindikati novo. Po njej bi dobili 450

Anka razume stvar, nikoli ne bi prišla bridka beseda preko njenih ust, toda on bi je ne mogel gledati, kako se muči, bosa po razblejenem kamenju v strmim bregu. Lomilo bi njegove sile in že zato je bolje, da počakata.

do 500 lir za kubik, torej skoraj trikrat manj kakor sedaj. Niso mogli sprejeti in poslali so človeka iz Sesljana, da bi jim povedal v imenu vseh, da nanjo ne bodo nikoli pristali.

In kaj se je zgodilo potem? Odpuštili so ga, češ da ne opravi svoje dolžnosti. Ljudje pa so poklicali referenta sindikatov, ki se je prepričal, da je Sesljanec izvrsten delavec, ki dela brez odmore. Dokazal je gospodarjem, da so ga odpustili le zaradi tega, ker

se je potegnil za delavce zaradi pogodbe. Tako jih je priporočal, da so ga znova sprejeli v službo. Stavka pa se nadaljuje in se bo nadaljevala toliko časa, dokler ljudje ne dosežejo, kar zahtevajo. Mezdo morajo zvišati in menzo morajo urediti. Tudi popravkov pri izplačevanju mezd ne sme več biti.

Besede in dogodke, ki jih je nihal enega na drugega, je prepletal tisti tihi mir človeka, ki ve, kaj mu je storiti in kam kreniti, da bo prišel do konca. Francé je bil človek, ki je hotel priti stvari do dna. Takrat bo tako, kakor pravi Tone: »Na svoji zemlji bomo svoj gospodarji!«

Ni se spraševal, kdaj bo to, spraševal se je le, kaj mu je ukreniti, da se bo to zgodilo.

Tone, ki se je še vedno prekladal na kameniti klopi, je vedel, da pristopa Francé, ki je še mlad in ki je ves drugačen kot je on. »Stvari tako, kot je treba. Kakor vselej mu je bilo tudi v tem trenutku znova žal, da je tak, kakor je, da ne more s svojim nemirnim med ljudi, da bi jim dopovedal, naj ne klonejo, ker bo prišel tisti veliki dan, ki so ga pričakovali.

Na mandrji pod Grižo

resničnost besed istrskega mandrjerja — kolona:

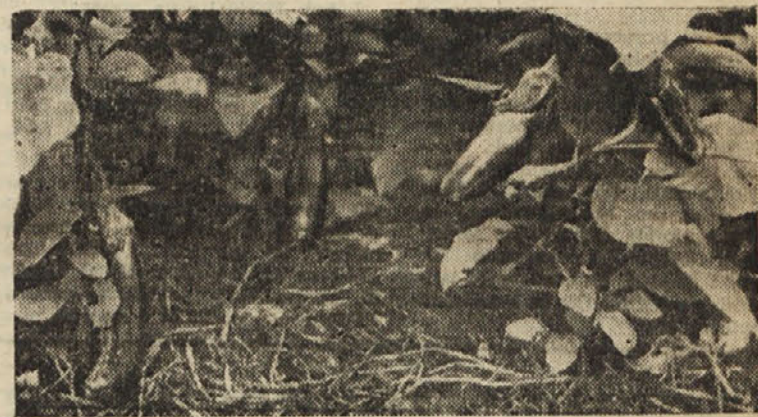
»Oni so vsi v zlatih prstanih, mi smo vsi razblekani.«

Ko sta se stara dva selila z Dreherjevega zemljišča pod Grižo

Iz misli me je predramila gospodinja Angelca, ki je potolažila svoje kokoši. »Če bi me ne čakalo delo, bi najraje posedela, tako pa ni mogoče. Do tete je samo nekaj korakov.«

Sčukova Francka, njena teta, je svojim otrokom že večkrat povedala, kako je bilo, ko so se njeni starši osamosvojili na Lozejevi mandrji. Stara dva sta prišla s Krasa in e vdinjala na mandrji, ki je bila tam, kjer je sedaj Dreherjeva tovarna.

»Od ulice Bonomo do Bošketa je segala,« mi je hitela zatrjevati. Ob potoku, ki je tekel izpod Razklanega hriba do Chiozzinih svodov, je bil mlin. Na drugi strani, kjer sedaj zidajo cerkev, je bila tudi mandrja. Pri Dorniku e je reklo. V tistih časih ni bilo tako kot danes. Mesto je bilo majhno, eno tretjino tega, in vse te hiše, ki jih vidiš pred seboj, so bile zgrajene šele v zadnjih desetletjih pred letom 1900 in potem. Vsa zemlja pod Razklanim in Grižo je pripadala dvema fevdoma. Pridi sem, da t

»Mama samsa.

V nedeljskem popoldnevu, ko se življenje v mestu oddiha in ko hitijo ljudje na deželo, da se naučijo zraka in novih moči, delo na tržaskih mandrjih nikoli ne prestane. Kot ura teče, kajti v ponedeljek zjutraj mora biti zelenjava na trgu prav tako kot druge dni in vse mora biti pripravljeno že v nedeljo zvečer.

Gospodinja Angelca na Lozejevi mandrji pri Sv. Ivanu je imela tisto nedeljo dvojno delo. Njena sva. kinja in nekaj ljudi je odšlo od doma in ostala je sama skoraj za vse. V hlevu so krulili prašiči in zahtevali večerjo, pred hišo je stal voz s praznimi košarami, v katere bo nadevala zelenjavo.

»Zal mi je, da si prišla prav danes, ko se ne morem odtrgati od dela, da bi kaj poklepetali,« se je hitela opravičevati. »Čim nakrnim prašiče, te popeljem k naši teti. Ona je bila tu doma in danes po petdesetih letih je še prav tako reva.«

Med tistimi, ki so vsi zablekani

Ozrla sem se po lepo urejeni mandrji in se ji skoraj nisem mogla prečuditi. Ne delo enega rodu, delo treh rodov je zakopano v tej zrahlini, z neizmerno ljubeznijo negovani zemlji. Ob zidu okoli posestva se šibijo latniki pod težo grozdja. Toliko vina pridelajo, da ga imajo za vse leto dovolj. Radič, solata, korenje, peteršilj in druga zelenjava, ki ji še imena ne vem, vsa v ravnih, opletih lebah. Sredi leha pa velika štirikotna leha melancan, ki ti ponujajo svoj vijoličasti sad. Visoko so zasute z gnojem, da bodo bolje rastle in obro. dile. Zda je pod njimi zravnani kot rjava preproga in nič ne kaže, da je bilo treba oblagati z njim vsako posamezno sadiko. Trije kameniti vodnjaki dajejo vodo za zalivanje, ker je nabrežinska predraga. Na nižje ležeče lehe jo črpajo s črpalkami. Na zgornjem robu, pa še vedno zalivajo na roko. Vsa družina, ne ena, dve družini delata tu od jutra do pozne noči.

»Koliko prislužijo s svojim delom, sem se vprašala?

»Toliko, da pošteno živijo in da se jim ni treba bati jutrajnjega dne, kakor se ga bojijo sosedi I. strani, ki so še vedno koloni in ne morejo zboljšati obdelovanja, ker jih po eni strani stiska revščina po drugi pa gospodar, ki noče vložiti v posestvo denarja, da bi bilo donosnejše in ne bi terjalo toliko truda. Lozejevi so na boljšem tudi v tem, da jim ni treba skrbeti, kako bodo spravili skupaj denar za najemnino. Vse drugo je isto. Zelenjava gre na debelo na trg Sv. Andreja, kamor jo pridejo prekupčevalci nakupovat. Draga je in delavec je skoraj ne more kupiti, oni pa jo morajo dajati pol zastonj. Kdo žanje trud vseh teh ljudi, kdo se hrani z njihovim delom? Tisti, ki ne dela in se ne znoji, tisti, ki ni bil morda še nikoli na koščku zemlje, kjer rastejo vse te dobrine, iz katerih kuje zase zlato. V tistem trenutku sem začutila kot še nikoli

Socialno zavarovanje

Po zmagi francoske revolucije in njenih idej je v gospodarskem življenju in gospodarskih odnosih med posamezniki prevladalo liberalistično načelo, po katerem posamezniki medsebojne odnose popolno svobodno urejajo ter se država v to ne sme vmešavati. V delovnih odnosih je to načelo dovedlo do vedno večjega izkoriščanja najetih delavcev in nameščencev. Država je sicer uzakonila enakost vseh državljanov pred zakonom, a gospodarske enakosti ni. Delavci in nameščenci so gospodarsko šibkejši. Da preživljajo sebe in svoje družine, morajo prodajati svoje delovno moč pod pogoji, ki jim jih diktira delodajalec. Prot temu izkoriščanju in za izboljšanje svojega položaja so se delavci združili v

strokovne organizacije ter — v zadnjih petdesetih letih — večkrat s krvavo borbo prisilili državo, da jih je z različnimi zakoni zaščitila.

Eno najvažnejših oblik te zaštite predstavlja socialno zavarovanje, katerega glavni cilj je, da se briga za zdravje in existenco delavca in nameščenca in njune družine v času, ko ne moreta delati in zaslužiti. Socialno zavarovanje ima torej namen izločiti in omiliti vzroke in učinke bede, zajamčiti delavcu in nameščencu dostojno življenje tudi, ko je iz katerega koli vzroka nezaposlen, o-svoboditi ga skrb za bodočnost.

Zaradi posebnega pomena socialnega zavarovanja za ves delavski razred, je nujno potrebno, da ta pozna

pokažem dvorca! Vidiš, tam pod hribom so živeli Cronisi. Ni jih več. Na levo so bili Derini. Derinov rod se je ohranil, prejšnja slava in bogastvo pa sta zatonila. Prišli so bogati trgovci, ki niso vedeli, kam z denarjem, in so pokupili zemljo, kos za kosom. Slovenski kmetje, ki so na njej od davnaj tlačanili, so jo počasi odkupovali od njih in postali njeni gospodarji. Po patakonih, ki so bili takrat v veljavi, so štedili in nič si niso privoščili naši starši. Ko sem bila mlada, smo sami prodajali zelenjavo. Nosili smo jo na Veliki trg, (današnja Piazza Unita), kjer so bile stojnice. Tudi tam, kjer je Verdiejev spomenik, smo prodajale Svetoivancanke mleko in zelenjavo. Po nas je dobil tudi ime. Kraševke so nosile tja jajca in kokoši, stari zlatar je prodajal in popravljal zlato na svoji stojnici in ob kraju trga je bila stojnica z izbranim sadjem. Blago je šlo v prodajo brez prekupčevalcev in je bilo nekaj zaslužka, čeprav je bilo poceni.

In ko so si fantje "prizigali" cigarete pri svetoivanskih dekletih

Da nam je bilo doma laže, smo dekleta prale perilo. Čim večji »fagot« smo ob ponedeljkih nesle domov, tembolj smo se ponašale z njim. Na potoku smo tolkle perilo z baklom, da je pokalo in odmevalo daleč po Sv. Ivanu. Ob ponedeljkih so prišli fantje pomagat. Podkurili so pod kotlom in ga napolnili z vodo. Oče se je vedno jezil, da delajo »dišpetek«. Pa so ga potolažili, da so prišli samo prizgati cigareto.

Stara Sčukova mati se je razživila ob tem pripovedovanju. V oči se ji je povrnil mladostni žar.

Umolknila je, tudi blesk v njenih očeh ji je ugasnil in pogled ji je odplul nekam v daljavo. Ni bilo težko odgonetiti, kam. Njena hčerka Andrejka je tudi perica. Kot mati je navezana na zemljo, kjer so bile nekoč mandrje in zna vse dobro, kar se je na njej rodilo in zraslo. »Ko je mož odšel k partizanom in sem pričakovala preiskave, sem sežgala časopisne odrezke, ki so pisali o Bidovčevem in Tomažičevem procesu. S strojem sem jih sešila, da bi se ne razgubili in bi naši otroci nekoč čitali, kako smo se borili, da bi ostali Slovenci. Mi, tržaski mandrjerji smo znali od nekdaj čuvati svoj jezik. Ostali smo taki, kot so bili naši stari, delavni in poštenu. Danes smo ponosni, da je tako.«

Preko Razklanega hriba in Griže se je spuščal mrak, zagrinjal hiše in vrtove pod seboj ter se valil proti mestu. Z Andrejko sva si še enkrat stisnili desnici. Potem sem se ozrla za njo, ki je odhitela lahka in prožna domov, proti Sv. Ivanu.

»Mama samsa.

načela socialnega zavarovanja, kajti le tako bo mogel ob vsaki priliki zavzeti pravilno stališče in bo znal ščititi svoje interese.

Osnove, na katerih danes sloni socialno zavarovanje, je najemno delovno razmerje, ki obstoji tedaj, ko nekdo nekomu drugemu oddaja svojo telesno ali umsko delovno moč v najem, zavezujoč se, da bo opravljal neko delo za plačo ali odškodnino. Kdor daje svojo delovno moč v najem proti plačilu, v splošnem nima drugih dohodkov. Edini vir dohodkov mu je njegova plača, ki mu jo daje delodajalec za njegovo delo.

Ako bi bil človek vse svoje življenje alj vsaj od dozorlosti do smrti za delo sposoben in bi mu bilo delo ves čas zagotovljeno, bi socialno zavarovanje ne bilo potrebno. Ko ves dogajanje na svetu tako so tudi človeško življenje, njegovo zdravje, nje-

(Nadaljevanje na 4. strani.)

Grad na Rdečem otoku

Na Rdečem otoku sredi šest drugih manjših otočičev, 400 m daleč od Auerjevega polotoka je imela nemška grofica Hiterot svoj grad. Se v prejšnjem stoletju je bil v gradu samostan. Grofica pa v njem ni stalno prebivala. S svojo jahto je često potovala na zapad, kjer je imela svoje delnice v bogatih delniških družbah. Na kopnem pa je imela ogromen gozd, ki so ji ga čistile in izsekavale stotine najemnih delavcev. In v njem so rasle tudi poštalne gobe, ki so bile prava slaščica za razvajene želocece zapadnih bogatinov.

Kadar je grofica ostajala doma, je imela v gradu vedno kakšnega gosta, državnika ali pa bogataša iz Avstrije, iz Nemčije, iz Italije in tudi od drugod. V bližini gradu je bilo nekaj manjših belih hišic, ki so v njih stanovali njeni služabniki. Delavci, ki so bili zaposleni v gozdu na kopnem, pa po otoku niso smeli koder koli, marveč le po dovoljenih stezah. Brez dovoljenja se niso smeli gradu niti približati. Tudi ribičem je bil strogo prepovedan vsak dostop na otok. Tako je zakleti otok pol stoletja in več služil zgolj grofici Hiterotovi in njenim gostom.

V gradu pa se je nabralo ta čas veliko bogastvo. V njem so bili celi zakladi umetniško izdelanega pohištva, slik in kipov. V njem so bile grofica uredila kar tri muzeje, narodoslovnega, narodopisnega in zgodovinskega. V njem je bila velika knjižnica, polna nemških, angleških in francoskih knjig. Velike dvorane so bile polne tragčnosti.

V zadnji veliki vojni je bil grad zapuščen. Nekaj je bil poškodovan, nekaj opustošen, a v glavnem je ostalo vse pri starem. Pred dobrima dvema letoma pa se je tudi na Rdečem otoku vse do kraja spremenilo. Stare grofice ni več. V ve-

likem gozdu na kopnem so zagospodarili najemni delavci. Ljudje po belih hišicah okrog gradu niso več služabniki. Velike dvorane v gradu so pregradili, da je nastalo iz njih več manjših sob. Opremili so jih s pohištvo, posteljami, omarami, mizami, stoli.

Prav te dni se je vselilo vanj za nekaj tednov 50 ljudi. Med njimi je tudi nekaj zgaranih delavcev iz velikega graškega gozda. Prihodnje leto jih bo prišlo še 150 in zgradili bodo poleg gradu še eno stavbo, da bo v njej prostora za nadaljnjih 50 ljudi. Na Rdečem otoku se bodo odpočili od dela v goz-

du in v tovarnah in si opomogli. Ziveli bodo sredi bogastva, ki je bilo doslej mrtvo in skrito njihovim očem.

Prihodnji mesec se bodo pripeljali nadaljnji delavci — iz velike Motovunske šume in še od drugod po Istri in Hrvaški. V Rovinju se bodo vkrcali na barko, zavili bodo okrog Auerjevega polotoka in se ustavili na Rdečem otoku. Preživeli bodo v miru nekaj tednov v njegovem nekdanjem zakletem gradu in se naučili zraka in naravnih lepote njegovih vrbovih in livadnih, ki nanjo še pred tremi leti ni smela stopiti njih noga.

Angleška „pravica“ za briške zadružnike

Za slovo si je okupacijska oblast v Brdih te dni dovolila poslednjo trpko šalo in razpustila Naprozo v Kojsem. Zadruga je bila že koncem leta 1945 registrirana na goriški sodnji in si je preskrbela tudi pri vojaški upravni oblasti trgovsko koncesijo. Leto dni je dobro uspevala in je posebno v zadnjem času močno tiščala cene k tlom, pa je število njenih članov stalno naraščalo. Prav ta okoliščina je bila tudi stvarni vzrok, da jo je kapetan Leatham, častnik za civilne zadeve v Dobrovem in Kojsem razpustil.

Tista peščica trgovcev in vaških kramarjev, ki jim je bila zadruga v toliko napoto, da so jo spravili okrog angleškega vogala ob kon-

cesijo, pa je presneto kratkovidna, če misli, da bo še dolgo uživala zapadno blagodat špekulacije in črne borze pod zaščito tuica in v škodo svojega lastnega delovnega ljudstva. Zares so si v zadnjih letih „svobodne“ trgovine nagražili lepe denarje. Skoraj vsak ima svoj avto in marsikateri tudi svoje kolone. Toda ljudstvo, ki jih je ves čas mirno prenašalo, jim tega izdajstva zlepa ne bo odpustilo. Nasilni ukrep je globoko vznemiril vse briško ljudstvo, ki je sedaj še bolj prepričano, da ima opravka s podobno oblastjo kakor še pred nekaj leti. O tem priča tudi protestno pismo, ki ga je tej oblasti poslal kojski župnik Ferjančič in ga je „Primorski dnevnik“ te dni v celoti objavil.

Nove mezde na Goriškem

Pred dobrima dvema tednoma je bila za Goriško sklenjena nova delovna pogodba, po kateri so delovnih draginskih doklad v smislu obče italijanske delovne pogodbe prenesli na osnovne plače. Pogodba velja od 1. junija dalje. Z njo je bilo obenem sklenjeno novo mezdno premirje za dobo 6 mesecev. Mezde in plače so naslednje:

Skupina A (stavbinci, lesni, mehaniški delavci itd.) po 47,30, 42,70, 40,25 in 37,10 lire na uro;

skupina B (prehranjevalni, prevozniki itd.) po 45,80, 41,30, 39,00, 35,95;

skupina C (delavci v rudnikih, cementarnah) po 44,30, 39,95, 37,70 in 34,75.

Uradniki v industriji:

I. kat. 21.370 lir na mesec;

II. kat. po 16.170, 13.666, 12.777 in 10.680 lir;

III. kat. A po 11.670, 9890, 10.410, 8750, 7540, 8100, 6980, 7020 in 5970 lir; B po 9800, 8370, 8750, 7340, 7350, 6230, 6800, 5770, 5900 in 5050.

Draginska doklada znaša v mestu Gorici: pri delavcih po 46,50 za družinske poglavarje v starosti nad 20 let, po 44,90 za žene, po 44,40 in 32,50 v starosti od 18 do 20 let, po 30,90 in 29,30 v starosti od 16 do 18, po 23,25 v starosti pod

16. leti; pri uradnikih po 9772 za moške, 8414 za ženske v starosti nad 20 let, po 9191 in 9770 med 18. in 20. leti, po 7254 in 6094 od 16 do 18 let in po 4846 pod 16. leti.

V Anhovem bodo doklade nižje za 3, v ostalem delu pokrajine za 5%. Družinske doklade znašajo pri delavcih na dan in pri uradnikih na mesec za vsakega otroka po 59 in 1640 lir, za ženo po 43 in 1170 lir, za vsakega izmed staršev po 33 in 900 lir.

DELAVCI KMETJE RAZUMNIKI

Vaša dolžnost je, da se vsi udeležite sindikalnih volitev

v glavnem na osnovi naštetih rizikov. V bistvu pa je riziko le en sam: izguba zaslužka. Le vzroki, ki so do tega privedli, so različni.

Ze prej smo ugotovili, da je v splošnem edinj delavcev in nameščenčev dohodek njegova plača.

Ugotovili smo tudi, da delavec ob nastopu rizika ne prejema plače, ker ne dela. Vemo pa tudi, da v kapitalističnem gospodarstvu plače v najboljšem primeru komaj dosežejo življenjski minimum, torej komaj zadostujejo za kritje tekočih potreb (prehrana, obleke, obutve, stanovanja itd.). Ko torej delavec iz katerega koli vzroka preneha delati, ne more niti kriti izrednih stroškov, ki mu morda nastanejo ob nastopu rizika (zdravnik, zdravila, bolnica, pogreb), niti ne more preživljati ne sebe ne svoje družine. Delavec, oziroma njegova družina, bi se morala v takem primeru odločiti ali za smrt zaradi lakote ali za to, da prosijo miloščevje od sorodnikov bodisi od drugih, ali od države.

(Se nadaljuje.)

Ljudsko gospodarstvo v koprskem okraju

Predzadnja nedeljo je v Kopru četrtič zasedala okrajna ljudska skupščina, ki je bila spričo svojih političnih in gospodarskih zaključkov posebnega pomena za ljudsko gospodarstvo v Slovenski Istri. Po uvodnem političnem poročilu tov. Julija Beltrama je obravnavala predvsem obračun za lansko in proračun za tekoče poslovno leto. Iz njiju izhaja vrsta važnih podatkov, ki jasno odražajo sedanje splošno stanje kakor tudi načrte za razvoj dežele. S teh vidikov jih nekaj podajamo v naslednjem:

Pospešena obnova

Obračun za preteklo leto izkazuje 48 milijonov dohodkov in 46 izdatkov, tako da je ostal presežek 3 milijonov. Po proračunu za tekoče leto, ki določa 126 milijonov izdatkov in 84 dohodkov, je pričakovati primanjkljaj 42 milijonov lir.

Prav ta čas se razvijajo v Slovenski Istri velika javna dela. Zanje se bo okraj zadolžil pri Istrski gospodarski banki za 50 milijonov lir. Porabili bodo 21 milijonov za obnovo cest v Koprščini, 9 za koprsko bolnico, 2 za izolsko, 4 za kanalizacijo v Izoli in 3 za obnovo šole v Smarju. Nadalje je Volna uprava JA dodelila okraju 70 milijonov lir za ostalo javno in zasebno obnovo.

Urejena preskrba

Medtem je okraj prevzel v svojo upravo zavoda Istra-Prerad, ki preskrbuje okraj z vsemi življenjskimi potrebščinami. Ker se je preskrba za Koprščino in Bujsčino prav pred kratkim združila, bo odslej vsa preskrba tržaške Istre osredotočena v Kopru. Preskrba je sedaj v glavnem dobro racionalna. V zadnjih 7 mesecih so razdelili v Koprščini 33.000 stotov moke, 1200 stotov masti, 1200 sladkorja, 60 kave, 37 mila, 2900 mesa, 479 stotov konzerv, 66 marmelade, 476 testenin, 35 čokolade, 120.000 m bombažnega blaga, 11.800 volne, 14.000 parov čevljev in sandal, nadalje velike množice benecina, nafte, petroleja, strojnega in mazalnega olja, zlasti za ribarstvo.

Dosedanji pridelki so bili letos v Koprščini dokaj bogati, tako da je bilo izvoženega v cono A mesečno za 1 milijon lir blaga, med drugim 420.000 jaje. Iz Koprščine so izvozili letos 130 vagonov češenj (lani 43). Pridelanih je bilo 2250 ton oliv (17 vagonov olja, od katerega je 6264 pridelovalcev pridržalo za lastno porabo 15 vagonov).

Šolstvo in socialno skrbstvo

Za socialno skrbstvo je bilo v prvi polovici leta izdano 4,9 milijona lir, za bolnice in zdravila 1,9, za mladinsko skrbstvo 330.000, za zdravstveno propagando 22.000.

V Koprščini je 12 italijanskih in 34 slovenskih osnovnih šol s 100 italijanskimi in 91 slovenskimi

učnimi močmi. Na italijanskih šolah je 2612, na slovenskih 2756 otrok. Poleg tega je 7 italijanskih srednjih šol s 70 profesorji in 6 slovenskih.

Obnova v Marezigah in nad vso Rokavsko grapo

Marezige so slovenska vas v tržaški Istri, ki jim je fašistični režim povzročil menda največ gorla. Ze pred davnimi leti, ko je bil fašistični teror na naših tleh šele v svojem začetku in se v Rimu še ni niti polastil oblasti, je bila vas prvič požgana. In potem so se vrstila nasilja vso dolgo vrsto let. V osvobodilni vojni ji okupator znova ni prizanesel. Do tal sta pogoreli ali pa sta bili porušeni dve tretjini vasi.

A Marezige niso obupale in tudi niso čakale pomoči zgolj od zunaj. Vaščani so si kmalu po osvoboditvi ustanovili svojo obnovitveno zadrugo, ki je sedaj v njej okrog 300 članov, med njimi 134 pogorelecev iz Marezig in skoraj 50 sosednih vasi in zasekov. Lani so v okviru zadruge obnovili 19 hiš, letos doslej še nadaljnje. Ta čas so obnovili tudi šolo v Marezigah, ki zahaja vanjo tudi deca iz bližnjih Burij, Bernetičev, Babičev in Krnca. Prvotno šolsko poslopje, ki so ga požgali okupatorji pred malone 4 leti, so obnovili in tudi razširili, tako da ima tri velike, svetle učne prostore in stanovanje za upravnika. Marezige bodo tako dobile popolno ljudsko petrazrednico. Vseh šolobveznih otrok je ta čas nad 100.

Ko se je pred dvema tednoma pričelo po vsej tržaški Istri trimesečno tekmovanje, so zadrugniki sklenili, da bodo do konca leta obnovili še celo vrsto hiš in gospodarskih poslopij.

Drobne novice

DOBRO VINSKO LETINO pričakujejo letos v Mumijanu in vsej okolici. Samo v Merišču bodo letos pridelali 1000 hl vina, v Mumijanu samem in njegovi neposredni okolici 4000 hl.

V ZVEZI Z MELIORACIJAMI zemljišč je bila cela vrsta malih kmetov na Tržaškem ozemlju in obče v cono A hudo opeharjena. Zaradi odredbe okupacijske oblasti, ki jo je izdala malone pred letom dni in po kateri naj bi bile vsem prizadetim posestnikom zagotovljene posebne podpore za melioracijska dela v višini 60% stroškov, se je nemalo naših kmetov v pričakovanju teh podpor celo zadolžilo, da so le lahko čim prej zboljšali svoja polja in pašnike. Toda medtem se pri okupacijski oblasti nihče ni zganil, da bi podpore v smislu uredbe tudi dejansko izplačali. Samo v nekaj redkih primerih se je to zgodilo. Kmetje, ki so se zanašali na oblastveno odredbo in so se zaradi melioracij celo zadolžili, pa so ostali v glavnem na cedilu in so bili tako dvakrat oškodovani: Nakopali so si nove dolgove in bili so opeharjeni za že zagotovljeno podporo.

Veliki uspehi raških rudarjev

Raški premogovniki spadajo med najvažnejše v Jugoslaviji. V njih je ta čas zaposlenih 5000 delavcev ter okrog 200 inženirjev, tehnikov in uradnikov. Pridobivanje premoga je znatno naraslo in celo presseglo načrt za 7,5%. Delovno normo so dvignili skoraj za 40%, na drugi strani pa so zmanjšali porabo delovnih sredstev, tako razstreliva za 27, električnih vžigalnikov za 38, olja in masla za 9, električnega toka za 50%. Obnovili so mnogo rudniških naprav in strojev, ki so bili ob koncu vojne uničeni.

Sindikati posvečajo mnogo skrbi rudniškemu delavstvu. Organizirali so 2 menzi, 2 dvorani in kinematograf. V Raši je cela vrsta fizikalnih skupin. Med delavstvo so razdelili 2800 delovnih oblek. Strokovno znanje pospešujejo z rednimi predavanji, tako da je ta čas 80% delavstva kvalificiranega za delo v rudniku. V rudniku so zaposleni italijanski, slovenski in hrvaški delavci, pa vlada med njimi tesno sodelovanje in vzajemno razumevanje.

Socialno zavarovanje

(Nadaljevanje s 3. strani.)

gova delovna sposobnost, njegova zaposlitev podvržen raznim bodočim škodljivim dogodkom, ki lahko vedno nastopijo neodvisno od človeške volje in proti njegovi volji. Take bodoče negotove ali tudi gotove škodljive dogodke imenujemo tako v privatnem kot tudi v socialnem zavarovanju riziko.

Riziko lahko povzroči, da delavec ali nameščenčeva delovna moč začasno ali trajno, delno ali popolnoma propade, ali da delavec te svoje delovne moči proti svoji volji ne more dati v najem. S praktičnimi primeri bomo riziko lažje pojasnili:

Delavec oboli: Za časa bolezn ne more delati. Njegova delovna moč je torej začasno propadla, ta čas ne dela ter tudi ne prejema plače.

Delavec oboli. Za časa bolezn naj izgubi roko. Tak delavec ne bo mogel nikoli več delati; njegova delov-

na moč je torej trajno popolnoma propadla. Podoben primer je, ko delavec zaradi starosti ali bolezni onemore.

Delavec zaradi neizgode pri delu umre. Delovna moč, ki je omogočila vzdrževanje delavčeve družine, je odpadla in družina je ostala brez pomoči svojega hranitelja.

Nekoliko drugačen je primer neprostovoljne brezposelnosti. Delavec sicer ne izgubi svoje delovne sposobnosti, vendar je zaradi vzrokov, ki niso odvisni od njegove volje, ne more uporabiti. Proti svoji volji ne dela ter ne prejema plače.

Naštetih primerov kažejo, kaj se v socialnem zavarovanju smatra za riziko.

Tipični riziki v socialnem zavarovanju so torej bolezen, neizgoda, starost, onemoglost, smrt in brezposelnost. Kot bomo pozneje videli, je država uredila socialno zavarovanje

Napredni mlekarji pod Matajurjem

V Livškem kotu se je začelo novo gospodarsko razdobje, čeprav ti kraji kakor ostala Vznodna Primorska še čakajo na končno osvoboditev. Vzevalo je zadrugništvo, ki daje že vse poročstvo, da bodo tudi livške vasi dočakale čase delovnega blagostanja in napredka.

Predvsem se mislarska zadruga v Peratih naglo razvija v prav veliko ljudsko podjetje. Se pred kratkim so si zadrugniki mlekarški obrat elektrificirali. In prejelava mleka toliko narašča, da so morali stavbo že razširiti. Delansko je bilo tudi to delo spričo odločne podjetnosti livških zadrugnikov kmalu opravljeno.

Pravkar je v polnem razmahu

tolminsko dvomesečno tekmovanje in v njegovem okviru se je zadruga v Peratih že emislila dva nova kotla s posebno pripravo za regulacijo kurjave. Tla v delavnicah so cementirali in postavili so tudi novo korito za soljenje sira. Stroški za vsa ta dela in popravila so znašali 323.000 lir, toda za 50.000 lir prostovoljnega dela so zadrugniki sami opravili.

Ze pred dobrim mesecem dni so na Matajurju zgradili kamnit in pokrit pastirski stan. Tudi pri tem delu so se zadrugniki sijajno izkazali s prostovoljnimi deli, ki so ga opravili za dobrega pol milijona lir.

Naša gruda

KMETIJSKA PRILOGA ŠT. 2

SKRIVNOSTI KMETIJSKE VEDE

Do nedavnega je vse gospodarstvo, industrija, obrt, kmetijstvo slonelo na izkustvu. Kakor je delal ded, tako dela njegov vnuk. Za vse je bila samo roka. Posnemanje ročne spretnosti prednikov se je vlečlo do roda v rod in se izpopolnjevalo samo z izsledki izkustvenega dela.

Tako se je ponavljalo vse doslej, dokler ni posegel v gospodarstvo izumitelj človeški duh, ki je odkril in še vedno neumorno odkriva skrivnosti prirode, njene sile in možnosti, s katerimi podreja te sile gospodarstvu. Od prejšnje ročne spretnosti, od »moreme«, se upama se je človek postopno dvignil k znanju. Znanost ali veda in njena tehnika sta prodirali in prodirala v vse gospodarske veje, predvsem v industrijo, kjer so dosegli prvo vlogo para in elektrika ter njih pokorni suženj — stroj, ki ga je delavec počel prejeti kot sovražnega konkurenta. Stroj kot plod umskega napora je sam na sebi nedolžna reč. V rokah poedincev ali v privatni lastni službi stroj izkoriščanju in je zato delovnemu delu družbe škodljiv, kot skupna lastnina ali v socializiranem gospodarstvu pa je koristen.

Neprecenljivo uslugo so storili znanstvenemu delovnemu postopku izsledki v prirodoslovju, zlasti v kemiji. Ta igra danes v gospodarskem življenju tako pomembno vlogo, da si brez nje sodobnega gospodarstva ne moremo niti misliti. Vnesla je v gospodarstvo pravcati preobrat (revolucijo). Njej se imamo zahvaliti za nagli napredek tudi v kmetijstvu in to zlasti v tem stoletju. Kemija ali nauk o sestavi teles je prodrla v skrivnostno življenje (presnavljanje) mrtve in žive prirode (zemlje, rastlinstva in živalstva in tako utirala pot v umno ali napredno kmetovanje, brez katerega ni gospodarskih uspehov ne za poedince ne za skupnost, pa naj bo zemljedelec velik ali majhen posestnik, še tako delaven in skrben in naj ima še tako plodno zemljo, ugodne tržne cene ter naj se bavi s to ali ono kmetijsko panogo. Starokopitnost je suženj mučnega dela, nesmiselnega veselja in zadovoljstva nad doseženimi uspehi.

Ali smo se te tako potrebne znanosti, te desne roke kmetijstva poslužili? Znamo li kaj o sestavi in življenju zemlje? Mar vemo, kaj vsebuje ta skrivnostna skleda, iz katere neprestano zajemamo? Poznamo li njene snovi, iz katerih nam nepretrgoma pripravljajo, kar potrebujemo in s čimer se prav oni, ki so daleč od te skleda, tako ponosajo: s hrano, obleko, krovom? Znamo li, kdaj in kje je ene ali druge snovi premoč, kje odveč, kako pri tem ravnati in zemlji pomagati? Ali kaj znanost o zahtevah in potrebah rastlin, o njih življenju in boleznih?

Le redko kdo je o tem poučen. Lahko torej rečemo, da ne znamo, in to ne morda zato, ker smo kakšno nesposobna pastirska čreda — za kar nas smatrajo in bi nas še na dalje radi smatrali naši nasprotniki — ampak zato, ker so nam to prav oni onemogočili. V našo škodilo. Vsaka sila do gotove meje, pravi hrvaški pregovor.

Toliko smo že svobodni, da skušamo uresničiti naše davne želje po naprednem kmetijstvu. Prav naša drobna kmečka gospodarstva čujemo potrebo po globljem strokovnem znanju. Čim manjši kmet, tem bolj mora znati izkoristiti svojo zemljo, tem bolj skrbeti za njeno intenzivno, a vedno pravilno in umno izkoriščanje, za njeno večjo donosnost.

Brez poznanja kmetijske kemije pa je to izključeno. Brez vključitve m'ladine je tudi to nemogoče. Zato pa: Mladini gospodarsko prosveto in vzgojno-poučne tečaje!

strokovno sposobnostjo dvigne donosnost zemlje. Če je že odvisen od tega ali od prodaje in nakupa, mora postati iz neznanega in zato neupoštevane močan in pomemben gospodarski čitatelj. Zato mora braniti svoje interese z gospodarsko organizacijo po načelu vzajemnega sodelovanja.

Nasloniti se mora torej na združno gospodarsko obliko. Sporedno z zaščito kmetovalca pri vnov-

čenju njegovih pridelkov in nabavi potrebščin bo zadržala skrbela tudi strokovno izobrazbo, za njegovo splošno in predvsem

»Naša gruda« kot priloga »Delavsko-kmečke enotnosti« pa bo med drugim prinašala poučne prispevke iz te vede in poučila bralce o onih činiteljih, ki igrajo v kmetijstvu odločilno ali vsaj pomembno vlogo.

Svetujemo bralcem, da si te številke shranijo, da jih bodo mogli v jesenskih in zimskih večerih bolj skrbno proučiti.

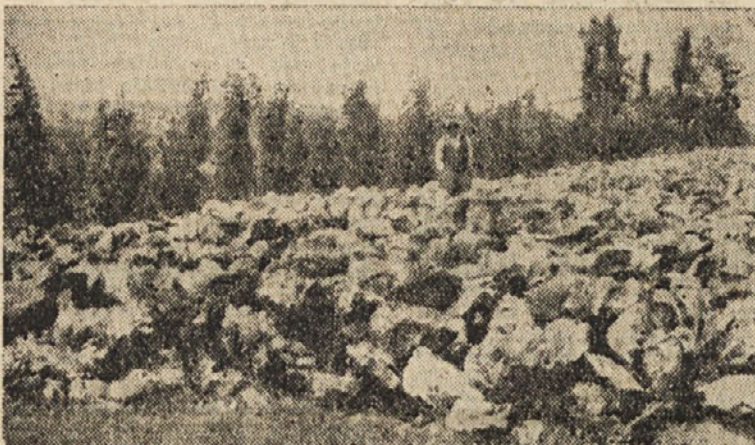
Janko Furlan

NANOŠKO ZELJE

V drugi polovici meseca julija je na Primorskem najpripravlnejši čas za sajenje vsakovrstnega zelja in kapusnic, katerih pridelek bomo od novembra dalje vse do pomladi, zlasti če sadimo tudi pozne vrste brokelj.

Najbolj razširjena kapusnica na našem ozemlju je zelje, ker nam

jih je toliko na našem Krasu. Poletna suša in nagli jesenski mrazovi z močno burjo gotovo nimajo para v drugih deželah. Nanoško zelje se je pa ravno v tem oziru izkazalo neprekosljivo in kjer druge vrste, n. pr. kašeljško, brunskiško, alzaško itd., večkrat komaj utegnejo napraviti male glave, da-

NANOŠKO ZELJE NAD KOČAMI NA PIVKI

pač daje razmeroma največ pridelka, ki je tudi visoko cenjen, ker ga uporabljamo v kuhinji v znatni množini, bodisi kot presno, bodisi kot kislo zelje. V kisani obliki se zelje dobro in dolgo časa ohrani in je pri nas tako na deželi kakor v mestu zelo priljubljena in cenjena jed. Posebno v zimskem času, ko splošno primanjkuje zelenjave, nam služi kislo zelje kot izborna podpora za našo prebavo. Mlečno kislino, ki jo vsebuje pravilno kisano zelje v znatni množini, so zdravniki pripoznali kot zdravilo za človeške prebavne organe. Zaradi tega ga marsikdaj toplo priporočajo celo bolnikom, ki so tudi teže bolni na želodcu in črevesih. Seveda mora biti zelje zlasti za bolnike, ponavljamo, pravilno kisano in zelo snažno pripravljeno ter ne sme imeti okusa po vinškem kislu, še manj po gnolobi ali pa duh po starem, pokvarjenem maslu.

Vrednost zelja je odvisna največ samo od njegovega zadržanja pri kisanju. Najboljše za kisanje je zelje, ki napravi razmeroma velike glave z blede zelenim, skoraj belim listjem. Posamezni listi morajo biti čim večji oziroma čim širši in enakomerno debeli. Repl listov morajo biti čim krajši in njihova rebra čim neznačajnejša. Zelja, ki ima liste z dolgimi in debelimi repli in z znatnim rebri ali »žilami«, kakor jih kmetje radi imenujejo, ni mogoče ribati ali rezati enakomerno in zato tudi kisanje takega zelja ni enakomerno, kar povzroča slabši okus in zaradi tega tudi manjšo vrednost.

V tem oziru moramo priznati, da ima nanoško zelje, tako imenovano predvsem zaradi tega, ker pridelujejo njegovo semje in sadike skoro izključno na Nanosu, zgoraj omenjene vrline glede oblike in kakovosti listov Poleg tega se je izkazalo tudi v praktični rabi skozi več generacij, da se to zelje v primeri z drugimi vrstami in iz drugih krajev na našem Krasu v splošnem bolje obnese in je bolj odporno kakor vsako drugo zelje proti vremenskim nepravilnostim, ki

KORUZA - PITNIK

Ravno ta čas, ko si stavljamo vprašanje, koliko bomo nakosili in ali bo dovolj krme za našo živino, nas je že strah, da bomo morda morali z živino na sejmo. In zato se mi zdi umestno, da sedaj spregovorimo o kulturi, ki daje živinorejcu možnost, da nadoknadi pomanjkanje sena. Mislim namreč govoriti o poletnih zelenih krmilih.

Izmed mnogih vrst zelenih krmil, ki jih imamo, se bomo nekoliko pogovorili o krmski koruzi, o »pitniku«.

Zeleno koruzo kmetovalci najraje sejejo. Največ zato, ker je najbolj donosna in v dobrih vremenskih okoliščinah lahko doseže proizvodnjo do 800 stotov na hektar.

Imamo dosti vrst koruz, ki so prikladne za sajenje pitnika. Dober kmetovalec mora seveda znati izbrati vrsto, ki najbolj prija njegovi zemlji. V ravnini, kjer imamo globoko in svežo orno zemljo, bomo sejali koruzne vrste, ki se dobro razvijejo in so bogate na listju, kot je n. pr. konjski zob. V hribovitih predelih, posebno pri nas na Krasu, pa bomo izbrali vrste, ki so zgodnje in malolistne in zato tudi bolj odporne proti suši, n. pr. činkvanti in njemu sorodne vrste.

Kako ga gojimo

Pitnik skoraj vedno sledi žitu, sejemo ga pa lahko tudi na preorano njivo stare lucerne, ko smo prvič že pokosili.

Kadar sejemo za žitom, orjimo takoj po žetvi ter potem sejmo, kajti seme bo po dotiku z vlogo, ki se je ohranila pod strniščem, takoj vzkliko. Pitnik zahteva dobro in globoko oranje in je to tem boljše, čim bolj suša škoduje zemlji.

Glede gnojenja je krmska koruza polna zahtev. Zahteva dober hlevski gnoj, ki mu dodamo fosforne gnojil (4 do 5 stotov superfosfata na ha) in kalijevih (1,50 stotov kalijeve soli na ha). Ni slabo, če v prvi rastni dobi pomagamo rastlinam tudi z dušičnimi gnojili. Navadno rabimo 50 kg kalijevega nitrata na ha. Dušična gnojila pa tudi lahko uspešno nadomestimo z gnojnico.

Za seme uporabimo 100 do 130 kg koruze na ha, kar pa je odvisno od načina setve. Seveda bomo uporabili več semena, ako sejemo z roko, kakor pa s sejalnim strojem. Koristno se je pokazalo tudi valjanje, ki ga lahko opravimo po setvi, da se zrnje zemlje bolj prime.

Ako sejemo koruzo s strojem, je to koristno tudi zato, ker pozneje zemljo lahko okopljemo, kar rastlinam zelo koristi. Z okopavanjem odstranimo prvič ves plevel, drugič pa se vrhnja skorja zemlje zrahlja in zemlja ostane sveža.

Pitnik kosimo, ko se na storžih začne tvoriti zrnje. Samo ob sebi je razumljivo, da bomo kosili prej, če imamo namen pokladati zeleno koruzo živini v svežem stanju. Naj se nam ne pripeti, da bi jo kosili, ko bi bila že ostarana!

In kako ga kisamo

Zeleno krmo najbolj koristno uporabimo, ako je insilirana in zato bi morala imeti vsaka kmetija svoj silos. Na majhnih kmetijah bi v ta namen prav dobro odgovarjale navadne cementirane, ob robovih zaokrožene jame.

Kot sem že omenil, je insilacija najboljša priprava koruze, ker koruzo lahko pobereimo, ko je prikladno zrelo, ko namreč zrnje ni več mlečno.

Preden pa zeleno koruzo insiliramo, jo zrežemo. V ta namen uporabljamo posebno na velikih kmetijah posebne slamoreznice s sesalnimi cevmi, po katerih gre zelena rezanica naravnost v silos. Na majhnih kmetijah pa navadno uporabljamo navadne ročne slamoreznice ali slamoreznice na električni pogon.

Zelena koruza je zelo prikladna za insilacijo tudi z drugimi zelenimi ostanki, ki jih je vedno na kmetiji, kot so: razno listje, trave, ki so rasle po koruznih njivah, ovsena ali pšenična slama itd. Tem primeskam zelena koruza odstopi svojo rastlinsko vodo, ki se je napila, in tako omogoča vsestransko fermentacijo.

Pri krmljenju z insilirano krmo pa moramo biti previdni, posebno pri kravah molznicah, kajti prevelike množine povzročajo, da dobi mleko neprijeten okus in vonj.

Dr. Ivan Baša

Odpravimo pomanjkljivosti v svinjereji!

Pomanjkanje prašičkov za rejo na Tržaškem ozemlju se je posebej pokazalo pred meseci ob razprodaji slavonskih prašičkov, ki so bili tako rekoč razgrabljeni, tako je bilo zanimanje zanje. Delni vzrok tega pojava je v zaostalosti naše svinjereje, ki ne more kriti svojih lastnih potreb po zarodu ter v preveliki oddaljenosti od sodobnih rejskih načel, kar naj razjasni sledeče opazovanje:

Na kmetijski šoli v Koprju imamo merjasca, ki kljub veliki vročini dobro skrbi za razširjenje svojega rodu. Opozval sem iz okolice pripeljane svinje, in jih primerjal. Takoj sem dobil nepovoljni vtis o tukajšnji svinjereji. Majhne, telesno zaostale so prevladovali, tako da je že samo pripuščanje k normalno razvitemu enoletnemu merjascu povzročalo velike težave, preden se je posrečilo.

Ker je prvo pripuščanje jako važno za pravilni razvoj plemenske svinje in njenega zaroda, se moramo o tej zadevi podrobneje pogovoriti. Staro rejsko pravilo pravi, da je treba prej preskrbeti za pravilen telesni razvoj, potem šele pripuščati. Vemo, da se pri zaostlosti pojavijo porokanini in telesnim razvojem in če svinje predčasno prepustimo, zastavimo ta njih telesni razvoj. Če tri mesece pa zahtevamo od njih, da prehranijo s svojim mlekom kar po deset prašičkov. To je pa še za najpotrežnejše svinje preveč. In posledice? Mesto da bi dojila, se svinja hitro posuši in prašički so že od rojstva vezani na pomanjkanje. Kar se pa tu zamudi, se pozneje ne da niti z najboljšo prehrano popraviti. Na ta način tudi najboljše svinje ne more pokazati svojih prednosti. Razumljiva je po-

tem tudi zelo slaba navada, da se svinja po prvem gnezdu spita in zakolje. Brejost in dojenje sta jo tako izžepala, da za drugo pripuščitev skoro ni več sposobna, saj je morala dati pod takimi pogoji vse od sebe.

Zato ravnajmo po načelu: Pripuščajmo svinjo šele po nastopu spolne zrelosti, tam v osmem mesecu njene starosti, ko ima že okrog 60 kg. Za doseg tega ji je treba zagotoviti vse možnosti pravilnega razvoja s pravilno prehrano, z zadostno beljakovino, zeleno krmo in gibanjem na svežem zraku.

Ing. Cvetko Viher

Trimesečno tekmovalje v tržaški Istri

Pred dvema tednoma se je pričelo v tržaški Istri trimesečno tekmovalje za obnovu. Vsak krajevni odbor si je pripravi načrt za obnovitvena dela. Vsi načrti so koordinirani. Delo bo v glavnem opravljeno prostovoljno. Obnovitvena dela bodo razen v Koprju, Izoli, Piranu, Bujah, Novem gradu in Umagu, tudi v Dekanih, Marežgah, Smarju in drugod. Med drugimi bodo obnovili cesto proti Dekanom, očistili ruševine v Smarju, kanalizirali Izolo, nanovo uredili tamkajšnjo bolnico, šolo, javne vrtove in mestne ulice, dogradili novo ribarnico. V Mumjanu bodo obnovili šolo, ki so jo fašisti požgali, nadalje veliko dvorano za zborovanja in prireditve. Na cesti proti Merišču bodo obnovili most.

Cepimo perutnino proti kokošji kugi in koleri

V našem časopisu je bilo že precej govora o teh nevarnih boleznih leznih perutnine. Na žalost doslej to ni mnogo zaleglo. Kaže, da si naše gospodinjice še niso na jasnem, kako ogromno škodo povzroča našemu ljudskemu gospodarstvu prav izumiranje perutnine. Eno jajce stane 33 (v o. ni B 20) lir. Vzemimo, da znese vsaka kokoš le po 80 jajc na leto. Če je ni, odpade letno pri vsaki kokoši do 2640 (1600) lir dohodka. V koprskem okraju so primeri, ko sta kuga in kolera v eni sami hiši uničila po 40 kokoši.

Kaj je treba vedeti?

Kokošja kuga napada le kokoši in pure. Redkokdaj tudi drugo perutnino. Za kolero zbolijo vsa perutnina. Kokošjo kugo povzroča posebno mikroskopsko bitje — virus. Bolezen se naglo razvije, tako da žival pogine že v treh, štirih dneh.

Kokošjo kugo spoznamo po naslednjih znakih: Žival težko diha in pri dihanju hrka. Iz nosa in kljuna se ji cedi sluzasta tekočina, roža in podbradek postaneta temnomodra, žival se opoteka in poveša glavo, zgubi tek. Pri kugi se le redko pojavi driska, kar je pri koleri reden pojav.

Znaki perutninske kolere so naslednji: Žival poveša perutnice in ježi perje. Ob početku bolezni so njeni odpadki zelenkasti, pozneje se pojavijo smrdljiva sivkasto bela driska. Pred smrtjo popadejo žival krči, košč pogine v enem do treh dneh.

Kaj je ukreniti?

Kugo in kolero prenašajo odpadki in izcedki iz kljuna in nosa bolne živali. Glavni vir bolezni postanejo nezakopane poginule živali ter nerazkuženi in onesnaženi kurniki.

Nikoli dovolj ne opozarjamo, da je treba posebno v poletnem času z

vse večjo skrbnostjo čistiti in razkuževati kurnike.

To je najboljša sredstvo, da preprečimo bolezen. Poleg tega je uspešno in zanesljivo le še cepljenje perutnine, dokler je ta še zdrava. Drugega zdravila, ki bi rešilo že bolne živali, do danes še ne poznamo. Žival mora biti cepljena vsaj deset dni pred možnostjo okuženja. Odpornost proti bolezni traja od 3

0 razkuževanju hlevov

Naše domače živali, posebno krave, molznice so po večini obsojene, da žive leto in dan v hlevu. Le malo teh živali pride večkrat po nekaj ur na sveži zrak, večinoma ko gredo na pašo. Drugače živi ta živalina v hlevu.

Cistega zraka, snage, svetlobe in gibanja so naše domače živali prav tako potrebne kot človek. Nečista tla kvarijo zrak, v takih tleh se zaredijo glivice v neznanskih množicah. Ako zaide kužna bolezen, ki jo povzročajo posebne vrste glivic v že itak nezdravi hlev, mori taka bolezen mnogo huje kakor v lepo oskrbovanih hlevih.

Staje je treba večkrat temeljito očistiti in razkužiti. Posebno je to neobhodno potrebno, ko zaidejo razne bolezni v naše hleve. Slinavka in parkljevka, vranični prisad, jetika, rdečica, itd. povzročajo našim živinorejcem ogromno gospodarsko škodo. Znano je, da so te bolezni nalezljive. Kužne klice ostajajo v določenih primerih leta in leta v vlažnih tleh. Treba jih je zamoriti, hleve je treba temeljito razkužiti. Kako naj to naredimo.

Razkuževalne sredstva

Nekateri živinorejci mislijo, da razkužijo hlev že s tem, da v okuženem prostoru zažgejo brinove vejice. S tem izgubi staja pač nekoliko smrada, a se ne razkuži. Razkužiti

do 5 mesecev po cepljenju. Cepljenje pa je tako poceni, da ne stane niti toliko kakor eno jajce.

Zato, kmetje, ne odlagajte cepljenja! Prijavite takoj vso perutnino v vasi, ki jo je treba cepiti, in zahtevajte veterinarja v vas! Cepite perutnino, dokler je še zdrava! Vsako odlašanje ne škodi zgolj poedinu, marveč skupnosti. Če je veterinarja težko dobiti, je treba vedeti tole: V nekaj dneh se lahko vsako usposobi za cepljenje. Potrebni sta navadna brizgalka, kakršna se rabi za injekcije, in določena množina cepiva (seruma).

Dr. JURISEVIC

se pravi, zamoriti kužne klice, kar dosežemo le z razkuževalnimi sredstvi ali pa z vročino. Hočem navesti nekaj najbolj znanih razkuževalnih sredstev:

1. Živo apno je zelo primerno za razkuževanje hlevov. Uporabljamo tako, da zmešamo 1—2 l sveže ugašenega apna na 20 l vode.
2. Soda za pranje. Zmešaj 3 kg sode v 100 litrih vode!
3. Zeleno milo. Zmešaj 3 kg mila v 100 l vode!
4. Kreolin (2%). Eno žlico kreolina primešaj 1 litru vode!
5. Sublimat. Dobiš ga v lekarnah samo na recept, ker je hud strup.
6. Formalin (1%). Pripraviš ga tako, da primešiš 30 cc formalina 1 litru vode.

Tla, stene in strop hleva

To bi bila glavna razkuževalna sredstva, ki jih uporabljamo za razkuževanje. Preden pa razkužila uporabimo, moramo hlev temeljito očistiti gnoja, ostankov krme itd. Ako smo imeli v hlevu recimo slinavko in parkljevko ali kako drugo hudo nalezljivo bolezen, moramo razkužiti tudi lesene stvari, kot so n. pr. jaslji, lesene stene ali jih celo zamenjati z novimi. Star les naj se požge.

V tleh je največ nosilcev bolezni in jih je treba zelo temeljito razkužiti. Ako so tla iz shojene zemlje, je nujno potrebno, da jo 10 centimetrov globoko odkoplujemo ter jo nadomestimo z novo. Okuženi gnoj in izkopano zemljo moramo na njivi podorati. Tla iz kamena, škrbljev, iz cementa, opeke je treba najprej temeljito očistiti, potem polit z apneno vodo, kar je najceneje, ali pa s 3% raztopino sode v vroči vodi. Splošno je pri nas v navadi, da skušamo tla na ta način razkužiti, da jih s čopičem za beljenje sten nekajkrat poškopimo z apneno vodo. To je popolnoma napačno. Na ono mesto, kamor padajo kapljice apnene vode, tam morebiti zamore kužne klice, toda razkuževalno sredstvo ne pokrije vseh tal. Tla moramo do kraja polit ter namočiti s sredstvi, ki jih rabimo za razkuževanje, tako da ne ostane nepremočen noben najmanjši del hleva. Stene je najbolje na novo ometati, posebno tam, kjer so navadno luknje v zidovju. Ob enem je treba stene dobro prebeliti, ravno tako tudi strop. Nekateri opravijo to z brizgalnico za škropljenje trt, ki so jo napolnili z apneno vodo. Sploh pa se je treba ravnati po pravilu: Ves hlev mora biti pokrit z razkuževanim sredstvom.

Oprema in druge reči

Stvari iz železa, ki so v hlevu, n. pr. posode za vodo, trzde, vile, nagobčniki, verige, pustimo nekaj časa v vreli vodi.

Konjske odeje, oglavnike ter druge stvari iz usnja, vrvi, obleko, posteljnino moramo dobro pretolčiti ter s ščetko in milnato vodo dobro okrtati.

Živali je najbolje po vsej površini telesa oprati z milnato vodo: kopita in parklji naj se na spodnjih, razcefranih delih malo izrežejo.

Ko bi se povsod ravnali po teh navodilih v boju proti kužnim boleznim, bi se ne širile tako zelo in bi bila našim živinorejcem prihranjena marsikatera težka ura.

Naše zadružne gostilne

Pri nas v Trstu in njegovi okolici so bile in so še tako imenovana gospodarska društva z gostilnami. Pravimo jim tudi konsumna društva, bolj redko zadružne gostilne. O tej vrsti zadrug kot o zadrugah sploh vladajo zelo napačni pojmi, ki jih je treba razščišiti. Take napačne pojme moram odpraviti prav sedaj, ko bijem vsestransko borbo za svoj narodni gospodarski in kulturni obstoj.

Podčrtamo že uvodoma, kar smo večkrat ponovili: V našem pokretu ne smemo prispevati stranskega zadržanja z novim. Res je bila medsebojna pomoč tudi pri prejšnjih zadrugah namen in so bile v obrambo proti izkoriščanju delovnega ljudstva, toda upoštevajoč resničnih zadržanj načel v njih ni bilo in najbolj prizadeta množice v splošnem niso imele od njih praktične koristi. Bile so demokratske gospodarske ustanove le navidezno, v resnici pa pretežno navadne celice s špekulativnim kapitalističnim duhom, računajočim samo z dobičkom.

Ali nam morejo take zadrug kaj koristiti? Se moremo uspešno boriti proti temu (kapitalizmu), kar sami nosimo v svoji duši? Nikoli! Torej je dolžnost nas vseh in predvsem samih zadrug, da to miselnost odpravimo in te ustanove postavimo na njih odgovarjajoče mesto, da bodo mogle uspešno opravljati svoje poslanstvo na gospodarskem, političnem in kulturnem polju. Tudi v praksi mora znanje veljati načelo: Drug z drugim! Naša borba ne meče in ne more biti le beseda in videz, ampak dejanje. To velja tudi za zadružne gostilne, čeprav ne predstavljajo jedro naših gospodarskih težav in so nekako potrebno zlo. Zadružna gostilna je potrošnega ali konsumnega značaja in ima torej nalogo preskrbovati goste — in to, se predvsem člani — z dobro, zdravim, pristno piščo in jedili. Kot skrbni v tem pogledu posamezniki, tako in še bolj mora skrbeti tudi njih zadruga. To je njena prva naloga.

Druga: Zmerne trgu odgovarjajoče cene. Sami sebi vendar ne bomo višali cen! Če pa jin, mora to imeti svoj tehnični razlog s produktivnim namenom. Pa bomo slišali opazko, da so gosti tudi nečlani in se tem lahko več računa. To bi moglo biti, ampak tudi to bi ne bilo umestno — zadružno, ker za druga ni pridobitno podjetje, drugič pa so gosti pretežno nam enaki, so tovariši z isto usodo in istimi težnjami in jih torej ne smemo obremeniti. Danes pridejo oni v našo, jutri pridemo mi v njihovo zadružno gostilno. Ugodnosti mi njim, oni nam.

Tretja naloga: Zadružna gostilna nikoli ne sme biti navadna gostilna, oštarija, zbirališče ponočnjakov in kvartopirceev. Vredna mora biti svojega naziva, ohraniti mora svoj ugled. Resnost, treznost, zmernost, zanimanje za skupna vprašanja, izmenjava misli, to sicer niso lahke naloge, a ostanejo vedno njena dolžnost.

Morebitni poslovni prebitek naj ima vedno produktivno nalogo. Hočemo reči: Porabi naj se v ob-

čekoristne namene gospodarskega ali kulturnega značaja.

Zadružna gostilna naj ima množični značaj. Njeni člani so in tudi morajo biti potrošniki (konzumenti) ene, lahko pa tudi dveh ali več sosednjih vasi. Ni pa pravilno, če so člani samo vinogradniki — producenti. Naj bo vaščan član zadrug po poklicu kar koli, v taki zadrugi je potrošnik. Če pa so vsi vinogradniki in razpolagajo z vinskimi pridelkom, je dolžnost zadrug, da po možnosti razpeče najprej njih lastni pridelek.

To so v glavnem zadružne gostilne. Rekli smo, da niso njene naloge v današnji stvarnosti lahke. Sicer ni lahka nobena naša borba. A če enkrat sprejmemo to gospodarsko organizacijo, se moramo ravnati po njenih načelih, drugače naši stvari bolj škodujemo kakor koristimo.

Janko Furlan

Ljubljansko mestno gospodarstvo

Pred kratkim je ljubljanski ljudski odbor sprejel proračun za leto 1947, ki pravi, da je sedaj vsa naša posvečena razvoju ljubljanskega ljudskega gospodarstva. Zato se je njegov upravni del v primerjavi z lanskim proračunom zmanjšal od 138 na 80 milijonov din. V celoti bodo v novem proračunskem letu investirali 237,8 milijona din, od tega kar 161 milijonov din v gradnjo stanovanj, 10 za vodovode, 8 za ceste in kanale, 15,9 za lokalno mestno industrijo, 14,2 za zdravstvo in socialno skrbstvo, 10 za promet, 5,2 za prosveto itd. Do konca tega leta bo zgrajenih v Ljubljani domala 500 mestnih stanovanj poleg Litostrojevih, vojaških in zasebnih. Obnovili in povečali bodo klavnico, kjer bo v hladilnicah prostora za 100 vagonov mesa, plinarno, zelenjarno (za 70 vagonov zelja), zgradili velik dečji dom, protituberkulozni dispanzer, ojačili tramvajski vozni park in povečali remizo, dogradili veliko gimnazijsko poslopje v središču mesta in razširili zavetišče na Viču, organizirali vrsto otroških igrišč, zgradili vrsto kanalov in vodovodnih napeljav, obnovili več cest in posebno hodnikov ob njih.

Rajonski in krajevni ljudski odbori so se medtem gospodarsko osamosvojili in imajo svoje posebne proračune in tudi svoja posebna rajonska in krajevna podjetja.

DELA VCI KMETJE RAZUMNIKI

vaša dolžnost je, da se vsi udeležite

sindikálnih volitev

Čebelarstvo v Koprščini

Koprski okraj je znan po raznolikem sadju, češnjah, hruškah, marelicah, breskvah, slivah in smokvah. V prejšnjih časih je bilo sadjarstvo dokaj razvito, čeprav ne racionalno kakor dandanes, dotok sodja iz Koprščine v Trst in drugam pa je bil vedno velik.

Da je bilo nekoč v Koprščini več sadja, je bila to nemajhna zasluga čebelarjev, ki so gojili veliko množino čebel. Na primitiven način sicer, toda z ljubeznijo, ki je svojstvena našemu kmečkemu človeku, podedovana iz roda in rod. Naši pradedje so po gozdovih v panjih, ki so jih izvrtali v hrastova debela, gojili čebele, pridelovali med in vosek. Sporedno z ostalim razvojem je tudi čebelarstvo v Koprščini zavzelo nove sodobne oblike. Stari panji so se umaknili kranjčjem in ti dandanašnjim Znidaršičevim panjem.

Od zgodnje pomladi do jeseni je povsod po Koprščini brnelo čebel in čebelarji so se veselili pridelka, sadjarji obilega plodu na svojem sadnem drevju. Sadno drevje ni uživalo samo dobrodejne obiska pridnih nabiralcev nektarja, ampak tudi raznih sovražnikov. Da bi se slednjih iznebili, so razni sadjarji začeli uporabljati razna škropila, izmed katerih delujejo nekatera smrtno na žuželke, ker so precej močna. Naneslo je, da so na tak strup naletele tudi čebele in tako so poginili celotni roji. Milijoni pridnih delavk so našli smrt večinoma pred lastnimi panji. Oblasti so sicer izdale odločne u-

krepe proti takim škroplilom v času cvetja, posebno še, ko se taka škropila lahko uporabljajo prej ali pozneje. Toda mnogi sadjarji, ki niso čebelarji in nimaio čuta solidarnosti z ostalim delovnim ljudstvom, pa so v svojih nazorih zaostali, uporabljajo še dandanes kljub prepovedi take vrste škroplil. In tako najde še danes mnogo čebel svoj prezgodnji konec spričo malomarnosti ljudi.

Poleg tega so napravile svoje še zadnja vojna in dve leti suše po njej. Število čebel se je v tem času še nadalje zmanjšalo, namesto da bi se povečalo. Tudi draginja za čas se ne dovoli obnove čebelarstva. Panji in tudi roji so predragi.

Vendar je v Koprščini še 35 čebelarjev s 182 panji in vsi so navdušeni za čebeljo rejo in bi prav radi pomnožili svoje panje. Najbolj je čebelarstvo razvito v neposredni okolici Kopra. Vanganel prednjači. V njem ima en sam čebelar, tov. Ivan Sabadin, več kakor četrtnino vseh panjev v Koprščini. Vanganel sledijo Truške in Salara. Po nekaj panjev je skoraj v vsaki vasi. Čebelarstvo bi se po vsem okraju lahko še znatno razvilo, treba bi bilo le zavzeti se za to in ljudem z nasveti in gmotno pomagati. Predvsem bi bilo potrebno združiti vse čebelarje v organizacijo, da bi z njeno pomočjo zboljšali svoje čebelarstvo in dali zgled ostalemu kmečkemu prebivalstvu ter pobudo in veselje za to obče koristno kmečko gospodarsko panogo.

S. C.

Sindikati v naprednih deželah

V naslednjem objavljamo zaključek zadnjč objavljene članka o sindikatih v naprednih državah.

S prehodom k načrtnemu gospodarstvu je bila v deželah nove demokracije odpravljena možnost krize v proizvodnji. Povečanje produkcije ob spremenjenih pogojih pomeni povečanje splošne blaginje in dviganje delavske življenjske ravni. Zaradi tega so delavci neposredno zainteresirani na povečanju proizvodnih vrednot. Sindikati vedo, da je njihova dolžnost povečavati delovno proizvodnjo. Da bi olajšali delo delavcem, se bore za mehanizacijo proizvodnih procesov, za neprekinjeni delovni proces, za zboljšanje delovnih pogojev in tehnične varnosti.

Življenjsko moč sindikatov izpričuje glede na cilje, naloge in delo pri uresničevanju vsakdanjih potreb delavcev nepretrgano in naglo naraščanje števila njihovih članov. Češkoslovaška ima danes v sindikatih 1.787.000 članov, in sicer delavcev in nameščencev. Sindikati Poljske štejejo 2.055.000 čla-

nov, dvakrat toliko kakor pred vojno. V Jugoslaviji je v sindikatih včlanjenih 800 tisoč ljudi. Enotni sindikati Albanije štejejo 370.000 vseh delavcev v deželi, bolgarski sindikati imajo pol milijona članov.

V deželah nove demokracije so sindikalne zveze stebel ljudskih režimov. Sindikati vzdržujejo demokratske bloke pri parlamentarnih volitvah in pomagala uresničevati program demokratskih vlad, če je to v interesu delavcev.

V deželah nove demokracije vodijo sindikati dosledno borbo proti ostankom fašizma za trajen demokratski mir in mednarodno sodelovanje. Oni so dosledni privrženec mednarodne solidarnosti delavcev in enotnosti sindikalnega gibanja po vsem svetu. Njihovi uspehi temeljijo na izboljšanje življenjske ravni delavcev in na odpravo vseh nepravil delavskega razreda pomenijo nedvomno dragoceno podporo svetovnemu sindikalnemu gibanju.

Po N. Smelovu.

Dva svetova na Koreji

»Novoje vremja« je objavilo članek tov. Tarasova o položaju delavskega razreda na Japonskem: in v Koreji. Tam je bila v letu 1940 posebna komisija Svetovne sindikalne zveze. Naletela je pri svojem delu na velike ovire pri ameriških okupacijskih oblasteh, ki je zlepa niso pustile na Japonsko, v Južni Koreji pa v nobeno tovarno in do nikakega stika z delavci.

Milijoni v borbi za osnovne pravice

Ljudsko delovno silo na Japonskem zelo nizko cenijo. Delo bedno plačujejo, delovne zaščite obče ni, za delavca se nihče nič ne briga. V veliki meri izkoriščajo delo dece in mladine. V tovarni npr. v Kiotu in v elektrotehniški tovarni v Tokiu je zaposlenih veliko številno je, da prejemajo celo mladostne deklice manjše mezde kakor dečki enake starosti.

Japonski delavski razred pa noče

več živeti po starem. Zlom japonskega militarizma je zbudil v njem nado v osvoboditev izpod polfevdalnega režima in brezpravja. Japonski delavci se bore za demokratične pravice in svobodo. V tem je osnovni smisel in vsebina njih sindikalnega pokreta, ki se naglo razvija.

Japonski sindikati štejejo ta čas 4,5 milijona članov v primeri s 400 do 500 tisoč iz leta 1940, ko je bil ves pokret nasilno zatrt. Toda pokret je še razcepljen. V napredno demokratičnem kongresu industrijskih organizacij je nad 1,6 milijona članov, v Japonski federaciji dela, ki so v njej zbrani konservativno-reformistični elementi, okrog 1 milijona, ostalo delavstvo pa je porazdeljeno na še nekaj manjših sindikalnih central. Pri ponovnih poskusih združitve je bilo doseženo toliko, da se je ustanovil Japonski splošni sindikalni odbor, ki vzdržuje zvezo med posameznimi sindikalnimi centri. Združitev se protivijo zastopniki Japonske zveze dela, ki ima poleg vojaških oblasti na Japonskem močan vpliv.

Med sužnji v Južni Koreji

Za Južno Korejo je odločilen njen strateški položaj, spričo katerega si je japonski militarizem svoj čas utrl pot v Mandžurijo in na Kitajsko. Enako vlogo naj bi dejala sedaj igrala v službi ameriškega militarizma. Zato hoče biti ta absolutni gospodar nad življenjem in smrtjo milijonov ljudi, ki jim je Južna Koreja njih domovina. To je bil osnovni razlog, zaradi katerega so bila komisiji SSZ vrata povsod zaprta. Ze ob njenem prihodu so vojaške oblasti poskrbele, da ni mogla takoj v stik z voditelji južnokorejskih sindikatov in so jo z avtomobili skrivaj odpeljali z letališča, medtem ko je policija na robu letališča zadrževala zastopnike sindikatov, da niso mogli do njih.

Položaj delavskega razreda v Južni Koreji je strašen. Vsa industrija je pod nadzorstvom ameriških oblasti, ki se poslužujejo starega upravnega aparata, ki je svoj čas služil Japoncem. Delavci in njih organizacije nimajo nikakih pravic. Delodajalci nečesto ničesar slišati o njih zahtevah. Brezobzirno mečejo na cesto slehernega zastopnika sindikatov, ki bi hotel posredovati za prizadete delavce. Slavke zatirajo z množičnimi represalijami, pretepanjem stakajočih in aretacijami njih voditeljev. Mnogo sindikalnih delavcev je bilo aretiranih, ker so imeli sindikalne sestanke po svojih domovih, čeprav sindikalne organizacije nimajo nikakih prostorov.

Od 25 članov centralnega odbora južnokorejskih sindikatov se je udeležilo sestati s komisijo SSZ ko-

ma 8, ker so bili vsi ostali po zaporih ali v ilegali. In tistih osem je preživelo skupno že 52 let po ječah.

In vendar je sindikalni pokret tudi v Južni Koreji aktiven. V njem je organiziranih 266.000 delavcev železnice, trgovinske mornarice, rudnikov, kovinarske in elektrotehniške industrije. Ze v nov. 1945 so poskušali priti v stik s SSZ, da bi ustanovila za Daljni vzhod svoj poseben biro.

Demokracija pendrekov

Komisija si je nameravala ogledati neko veliko tekstilno tovarno. Toda mr. Hallway, ki vodi ameriški okupacijski delovni urad, je tvegala celo najhujše, da ji je onemogočil stik z delavci. Na pragu tovarne jo je pozdravil napis z dobrodoščilo: na dvorišču ni bilo nikogar. V delavnice je niso pustili, ker za to niso imeli nikakih navodil ameriških okupatorjev. Ko pa so se vračali preko dvorišča, se je v naglici pojavila skupina delavcev, ki pa so jo že napadli oboroženi policaji in jo začeli brezsrčno pretepati. Večino okrvavljenih delavcev so odvedli s silo in so bili vrženi v ječo, kakor je komisija pozneje izvedela. Nič ni pomagala njena takojšnja intervencija. Nasprotno so oboroženi policaji obkolili še njo. Na poznejše proteste, ki so jih Američani zavračevali in kakor po navadi »založili«, ji je general Braun nazad-

nje izjavil, naj se zaradi incidenta nikar ne razburja, češ da je bil to običajen pojav in da pojmujejo Korejci (to se pravi okupatorji in njih hlapci!) demokracijo — na svoj način.

V drugem svetu

Ko so člani komisije, ki so bili v njej tudi Francoz Louis Sallant, Anglež Bell, Američan Johnson, prestopili mejo Severne Koreje, so imeli občutek, da so prišli v drugi svet, pa čeprav je tudi v njej prebivalstvo po ogromni večini istega korejskega pokolenja. Na vsaki postaji so jo pozdravljali

SLOVENSKA PETLETKA

Pretekli teden je slovenska ljudska skupščina sprejela zakon o slovenskem petletnem načrtu. Predsednik vlade Marinko je v svojem govoru poudaril pomen načrta, ki predstavlja program neposredne akcije za gospodarsko in kulturno dvigovanje slovenskega ljudstva. Predsednik planske komisije Sergej Kraigher je zakon podrobno analiziral. Z natančnimi statističnimi podatki je pojasnil, kako je bila pred vojno skoraj vsa slovenska industrija v rokah tujih kapitalistov. Tem izkoriščevalcem je služilo neposredno 72,7% vsega slovenskega delavstva v podjetjih, ki so imela več kakor 15 delavcev, posredno glede na njihov vpliv na slovenska podjetja in predvsem na banke malone še vse ostalo. Izkoriščanje pa je prihajalo do izraza tudi še na druge načine, v odvisnosti slovenske industrije od inozemskih surovin in v njenem neorganskem razvoju (na Slovenskem je bilo n. pr. več tekstilnih tovarn, a nobene predilnice).

Silen vzpon industrije

Vrednost vse slovenske proizvodnje se bo povečala od 33 milijard v letu 1939. na 50 milijard v letu 1951. Poleg državnih bodo republiške investicije v petletki znašale 12,7 milijarde din. V okviru slovenske petletke, ki dopolnjuje zvezno, bodo silno dvignili proizvodnjo vodnih turbin, gradbenih strojev, instalacijskega in drugega kovinskega materiala kmetijskih strojev in orodja, ustvarili proizvodnjo koles in pisalnih strojev, močno dvignili vso kemijo, zlasti pa tekstilno industrijo. Slednja bo izdelovala 0,9 milijona lanenih, 0,88 konopljenih, 1,76 volnenih in 49 milijonov metrov bombažnih tkanin. V republiških premogovnikih bodo nakopali 260.000 ton rjavega premoga, 46.000 ton lignita in močno dvignili tudi pridobivanje kaolina ter barita. Zgradili bodo v okviru

delegati delavskih organizacij. Ljudje dihalo svobodno. Podjetja Japoncev in njih agentov so nacionalizirali. Izdali so zakone o delu, ki jim določajo dnevno 8 urno delo, socialno zavarovanje, enake plače ne glede na spol. V Severni Koreji, ki šteje manj prebivalcev kakor Južna, je skoraj 400.000 ljudi organiziranih v sindikatih. Obnova opustošene dežele je v polnem razmahu.

V vsakem primeru pa so na Japonskem in tudi v Južni Koreji podani pogoji za razvoj demokracije. Ameriška vojaška uprava ga trenutno še zadržuje, toda volja Japoncev in Korejcev je nezadržna. Prej ali slej bo tudi japonski delavski razred v silnem poletu svojih sil izvojeval svojo pravico, svojo svobodo.

republiške petletke 18 razdelitih in 304 transformatorske postaje, napeljali 1656 km daljnovodov, 650 km kablovodov in 395 km vodov z nizko napetostjo. Močno se bo dvignila živilska industrija. Obrt se bo povečala za 40% predvsem na združenem sektorju.

Intenzifikacija kmetijstva

Tudi kmetijska proizvodnja se bo povečala po svoji vrednosti od 5,6 na 6,9 milijarde din. Pospesjevali bodo industrijsko rastlinstvo: sladkorno peso (na 6.000 ha zemlje), lan, hmelj, tobak. Obdelava zemlje se bo intenzificirala tako, da bo dosežen kljub manjši površini večji pridelek žita in drugih pridelkov. V sadjarstvu in vinogradništvu bodo do kraja uničeni sadni škodljivci. Proizvodnja sadnih sadik se bo povečala na 400.000. V živinoreji bo zboljšana veterinarska služba (po ena ambulanta na 36 glav živine), število plemenjakov in povečana krmska baza (20.000 vagonov detelje in 7.500 vagonov lucerne). 500 milijonov din bodo investirali v melioracije in regulacije zemljišč; umetni gnojil bo produciranih 38 tisoč ton. Pogozdenih bo 1.110 ha zemlje, vendar se bo lesna masa za sečnjo znižala za 11%.

Novi kadri

V prometu bodo uvedli 120 novih avtobusnih prog, zgradili bodo poleg zveznih cest 133 km težkih in 293 km asfaltnih cest v republiškem cestnem omrežju. Izredno se bo pospešila izobrazba ljudstva. Poskrbljeno bo za 100% izpolnitev osnovno šolske obveznosti. Izpopolnitev zveznega in republiškega načrta zahteva vzgojo 45.000 novih kvalificiranih delavcev, 8000 ljudi s srednješolsko in 2100 visokošolsko izobrazbo. 75% vse slovenske mladine bo moralo dovršiti sedemrazrednico, odnosno nižjo srednjo šolo.

Nezaposleni v USA

V mnogih državah ZDA se je pričela pojavljati že občutna nezaposlenost. Po še nepopolnih podatkih je ta čas samo v New Yorku nezaposlenih okrog 400.000 ljudi, v vsej državni zvezi pa jih je okrog 3.850.000. Gospodarski krogi napovedujejo, da bo ob pričetku prihodnjega leta odpadlo iz proizvodnega procesa v predelovalni industriji 2 milijona, v stavbinstvu 200 tisoč, v prometu 500.000, v trgovini 800.000, v finančnih in običajnih podjetjih 250.000, v državni službi 400.000 delavcev in nameščenec. Na ta način kaže, da bo dotlej okrog 7 milijonov ljudi brez dela in zaslužka. Prav te dni je ostalo v elektriški industriji brez dela nadaljnih 50.000 delavcev in nameščenec.

Produktivnost dela se bo povečala v industriji in rudarstvu za 62, v gradbeni stroki za 45%, material pa se bo pocenil v industriji za 25, v rudarstvu za 16, v gradbeni stroki za 30 in stroški v trgovini pod 8%. Narodni dohodek se bo v okviru zveznega in republiškega načrta povečal od letnih 16 na 24 milijard din.

V neproduktivne panoge bo investiranih 3.920 milijonov din, in sicer za bolnišnice 142, za medicinske srednje šole 6, za medicinsko fakulteto in kliniko 80, za domove onemoglih 89, za prčišniške kolonije 27, za mladinske domove 6, za kulturo in fizkuro 343, za 11.000 novih stanovanj 3.500 milijonov din.

Močno bodo pospešili kmečko delovno, nabavno in trajno in potrošniško ter obrtno produktivno zadržništvo. Sedaj je v Sloveniji 39 obdelovalnih zadrug s 5000 člani in 4500 ha skupne površine ter 30 obrtno produktivnih s 3008 člani.

Od vseprisod

OBNOVA JUŽNOSLOVANSKIH ŽELEZNIC. V vojni je bilo v Sloveniji porušeni 137 km tirov na odprtih železniških progah, 85 na postajah, dalje 206 mostov, 368 večjih in nekaj 100 manjših zgradb, med njimi 63 kurilnic in delavnic. Slovenske železnice so sedaj v glavnem obnovljene. Na odprtih progah so letos obnovili še zadnjih 0,6 km tirov. Na postajah bodo letos obnovili zadnjih 8 km tirov. Obnovljenih je bilo začasno 159 mostov, dokončno 74. Na novi progi Preserje-Borovnica so zgradili celo 22 mostov. Letos bo dokončno obnovljenih 126 večjih in manjših mostov. Obnovljenih je dokončno 135 večjih zgradb. Letos bodo dogradili še nadaljnjih 233. Obnovljenih je tudi 249 manjših zgradb. V prvih dveh letih po vojni je bilo obnovljenih 23 kurilnic in letos jih bodo dogradili še 19.

RAVNA POT

Rodila se je pred petintridesetimi leti v vasi Teretino. Mati ji je umrla mlada in drobna deklica je postala sirota. Klicali so jo Praskovja. Do devetega leta se je potakala pri sorodnikih, potem je šla za pestunjo.

Ko je odrasla, je hodila na dni, no, kakor so hodili njeni roditelji. Na kulaških posestvih je pasla konje, delala na polju in opravljala doma najtežja dela. Čez leto dni je dobila plačo — deset rubljev. S tem preko rame se je odpravila na dolgo pot v Petrograd, kamor je vabil stric Andrej, ki je bil ključavničar v tovarni. Preskrbel ji je službo v domu trgovca. Praskovja se sanjala ni o tem. Z vso svojo dušo je težila za tem, da bi se kaj naučila. Vsako svobodno minuto je vzela abecednik, ga posamezne besede, dokler se ni z največjo težavo naučila čitanja.

Včasih jo je obiskal stric Andrej. Vedno bolj je bil zaskrbljen in pripovedoval ji je o nekih nemirih in o drugem, česar pa se ni mogla razumeti. A potem se je ozornost kot v snu. Blodila je po ozornem mestu, omamljena od velikih dogodkov. Prišel je Veliki oktober. Sovjeti so prevzeli oblast.

Delavski razred je slavil zmago.

Praskovja se je srečala z mladim Čuvašem Ivanom Kalinkinim in postala njegova žena. Odsila sta na Volgo v mesto Čeboksari, kjer je služboval. Življenje je bilo težko in Praskovja je šla znova na delo. Bila je stražarka, pomivalka posode in kuharica v mestni bolnici. Toda tu so ž njo ravnali drugače kakor v trgovčevi hiši. Ni se trudila iz strahu, temveč zavestno in vsi so jo spoštovali. Izbrali so jo za predsednico Mestnega sindikalnega odbora. Njen mož ji je tedaj rekel:

»No, Paraša, drži se!«

A ona mu je odgovorila:

»Kaj misliš, da ne vzdržim? Videl boš!«

V tistem času je imela že precej veliko družino, toda njen dom je bil vedno v najlepšem redu, čeprav se je delo zavlačevalo. Čim bolj se je udeleževala javnega življenja, tem bolj je čutila, kako ogromen napredek je napravila. Ni bila več plaho kmečko dekle, bila je energična žena-delavka, ki ji je sovjetska oblast nudila velike možnosti.

Ceprav je bila že mati, je tridesetletna Praskovja Ivanova Kalin-

kina stopila brez vsakega pomisleka v šolo za odrasle. Dovolila jo je, ne da bi prekinila dela.

Zdaj je bil poplačan njen nekdanji trud, njena predanost in mnogoletna kuharska izkušnja. Prišla je v upravo Čuvaške azerbejžanske sovjetske socialistične republike. Kljub delu se je še nadalje učila in čitala. 1938. leta je bila izvoljena kot starejši in aktivni član Mestnega odbora za predsednika, a nekaj mesecev pozneje je bila izvoljena v Vrhovni sovjet RSFSR.

1940. leta je bila imenovana za namestnika živilske industrije Čuvaške republike. Toda tudi sedaj ni opustila učenja. Napravila je izpit čez srednjo šolo in vstopila v Stalinovo akademijo živilske industrije. Prvo leto vojne je postala narodni komisar, nato minister živilske industrije — član vlade Čuvaške ASSR.

Kako dela minister Kalinkina?

O tem najbolje govori številk, ki pričajo o porastu živilske industrije v Čuvašiji. Ta važna panoga narodnega gospodarstva se je začela razvijati v republiki v letih vojne. Opirala se je na okrajna podjetja, ki so lanko bolje izkoristila krajevne rezerve surovin. Pred vojno so bili živilski kombinati le v sed-

mih okrajih, sedaj so v vseh tridesetih Čuvaške ASSR. Njihova produkcija se je trikrat povečala. V Čeboksarih so postavili dva velika mlina, tovarno škroba, pivovarno in mehanizirano tovarno makaronov. V petletki bo nastala vrsta novih podjetij. Povečala se bo proizvodnja olja, škroba, mila in drugih predmetov široke potrošnje.

Jasno je, da ti uspehi niso prišli sami od sebe, da so rezultati sovjetskega vodstva. In če govorimo o ljudeh, ki omogočajo neprestan razvoj naše republike, je treba predvsem imenovati Praskovjo Ivanovno Kalinkino. Njej je prirojen dragocen dar korenitega poznanja svojega dela, organizacije in razvoja. Ko gre za uresničenje načrtov, za gradnjo novih tovarn, za opredelitev produkcije, za zagotovitev surovin, za izbor ljudi, pristopa k rešitvi vseh teh vprašanj. V republiki ni podjetja, niti najmanjšega, ki bi ga ne bila posečila. Znani so ji uspehi in nedostaki vseh oddelkov njenega ministrstva: vzgaja ljudi, da postanejo iz preprostih delavcev voditelji proizvodnje.

Vzpodbujajoč stahanovce, iniciativne delavce, čuva tudi sedaj interese države. Na Burnarskem živilskem kombinatu niso hoteli predelavati in sušiti zelenjave, češ da je s tem sama izguba in da nimajo kuriva. Kalinkina je odšla tja, pre-

učila pritožbe in delo. »Slabo delate«, je rekla naravnost ravnatelju tovarišu Zilkinu. Izguba je zaradi tega, ker niste pravilno preučili tehničnega procesa predelave.

Ravnatelj kombinata je upošteval njene pravilne pripombe in se zavzel za to, da se popravijo napake. Poljetje je zaključilo z uspehom svoje gospodarske leto. Tak primer je bil tudi na Sumerlinskem živilskem kombinatu, kjer niso dovolj izkoristili krajevnih rezerv surovin. Na osebno intervencijo ministrice so začeli delati na novi način.

Mnoge vrste živilskih izdelkov, ki so jih poprej uvažali v Čuvašijo iz oddaljenih mest, proizvajajo sedaj doma v lastni republiki. V Čeboksarih je pričela nedavno obratovati prva slaščičarska tovarna. Njen kolektiv je v kratkem času dosegel visoko produkcijo. Na obisku v tovarni je Kalinkina pohvalila stahanovce in vsakemu izmed njih je rekla nekaj v vzpodbudo.

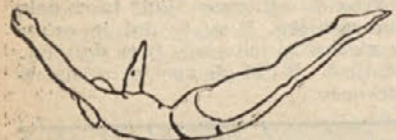
»Tudi vam hvala za pozornost, Praskovja Ivanovna«, so se ji delavci zahvaljevali. »Ni nam žal naših moči, še bolj bomo delali!«

Praskovja Ivanovna Kalinkina ima v Čuvaški republiki velik ugled. Ko je bila poslanec, je dobila od svojih volivcev nad tisoče pisem in na vsako je odgovorila.

(Anatolij Sergejev)

V vodi je zdravje

V ljubljanskem »Poletu« je Drago Ulaga objavil pred kratkim zanimiv članek o plavanju in njegovem pomenu za obče ljudsko zdravje pa njegovemu razvoju na Slovenskem. Iz njega posnemamo, kar utegne zanimati tudi našo tržaško mladino pa tudi odrasle. Človek bi sodil, da nam Tržačanom, ki smo rojeni na pol v vodi, ne bi kazalo kaj mnogo govoriti o teh rečeh. Toda če se le malo poglobi v razmere, bo spoznal, da vendar ni vsak Tržačan — riba, da marsikdo sploh še ni spoznal slane vode z

»vsemi štirin« in da je med slovenskimi delavci in tudi delavsko mladino mnogo takih, ki prihajajo v mesto in v bližino morja le med tednom, ko morajo s trebihom za kruhom — v delavnico in tovarno, svoj prosti čas in še posebej nedeljski pa zapravljajo po oštarijskih baliniščih. Mar ne o mladinec in mladinka skočila kdaj pa kdaj s Kontovela in Sv. Križa tudi dol v porti ali pa s Kolonkovca in Škednja pod hrib in se pognala v valove? Toda k stvari!

Sonce, voda, zrak

Če bi povprašal kopalce, pravi ljubljanski fizikultorni učitelj, zakaj se počutijo pri kopanju tako prijetno, se najbrž ne bi vsi odrezali s točnim odgovorom. Pri plavanju namreč ne gre samo za prijetnost gibanja, temveč za posebne okoliščine. Pri plavanju je telo deležno trojne kopeli: vodne, zračne in sončne. Njih vpliv je blagodejen, osvežujoč, krepi, očiščujoč. K temu se pridruži še zdravstvena vrednost plavanja — gibanja v vodi, o katerem ugotavlja strokovnjak prof. dr. Schmidt:

»Živahno gibanje pri plavanju stopnjuje v visoki meri opravke srca in vpliva tudi na krvni pritisk. Zato je tudi krvni obtok v koži stalen in jačji. Če obravnavamo plavanje kot telesno vajo, moramo reči, da je to dovršena oblika hitrostnih vaj, ki pa utegne postati tudi vztrajnostna. Skoraj vse velike mišice kostnega ogrodja so zaposlene, njih zmogljivost se pri plavanju utrjuje, dobi lep razvit telo in dobro oblikovan prsni koš. Glede zmogljivosti pljuče je treba omeniti, da znaša pri ljudeh, ki se ne bavijo z nikako fizikulturo, komaj 3.000 kub. cm, pri plavalcih pa povprečno kar 4.900 kub. cm.

Pred 400 leti so bili hudo kaznovani

Bili so časi, ko se nihče ni brigal za to, da bi se mladina seznanila s plavalno veščino. Še več, znani

so primeri, ko je veljalo plavanje za nekaj, kar ni dostojno in je bilo zaradi tega strogo prepovedano. Disciplinska pravila zavoda »Johanneja« v Hamburgu, ki so bila izdana pred 400 leti, so zabranila kopanje in plavanje na prostem takole: »Vsi, ki gredo v vodo, se kopajo in plavajo kakor gosi in race, bodo hudo kaznovani.«

Slovenski zgledi

Ko je nekoč nek dijak pri kopanju utonil, se je celo zgodilo, da je učitelj velel prinesiti njegovo truplo v razred in je vzel šibo ter ga z njo kaznoval — v opomin živim, da ne bi šel kdo v vodo ter — se kopal kakor gosi in race...

Ta čas je na Slovenskem vse dru-

gače. Prejšnji mesec so imeli po vsej slovenski domovini plavalni teden, ki je dobro uspel. Na Slovenskem se je plavalni šport prekrasno razvil. Pionirsko delo pa je nedvomno opravil inž. Bloudek, ki je dal slovenskemu sportu za marsikaj: svetovnoznano smučarsko skakalnico v Planici, izvrstno zimsko drsališče in poletno tenišče pod Cekinovim gradom v Ljubljani in še posebno odlično kopališče poleg ljubljanskega velesejma. Njegov zgled je zamikal vso deželo. Kmalu je imela svoja kopališča in bazene kar cela vrsta naših krajev: Maribor, Trbovlje, Jesenice, Radovljica, Rimske Toplice, Križe pri Golniku in še kakšnih drugih dvajst.

Po osvoboditvi je plavanje na Slovenskem zavzelo nov razmah. Ze si Celjani omišljajo svoje veliko kopališče z bazenom in ne bo treba dolgo čakati, ko bo nastala še cela vrsta drugih.

In kako je v Trstu?

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Nad tisoč športnikov

je tekmovalo v izločilnih tekmah za praški festival

V nedeljo, 29. junija t.l. se je otvoril tržaški mladinski festival. Prvi dan so bile odprte tri mladinske razstave in sicer pri Tomažiču, kjer so naši mladi delavci razstavili svoja dela, pri Enotnih sindikatih, kjer je bila razstava, ki je pričala o borbi mladine, in v Kraljiču, kjer so razstavljali mladi slikarji, kiparji in drugi umetniki. Športniki pa so meli svojo otvoritev v letalskem pristanu, kjer se je prvi dan srečalo v izločilnih tekmah okrog 10 moških in ženskih košarkarskih petoric. Sportne tekme v košarki, nogometu, plavanju, lahki atletiki, veslanju, boksu, drsanju na kolesčkih in rokoborbi

mladinski pevski zbor zapel pesem »Na juriša«. Potem so nastopili telovadci in telovadke Tržaškega ozemlja, ki so sodelovali dne 22. junija t.l. na zletu jugoslovanskih fizikulturnikov v Beogradu. Izvajali so isto točko kot v Beogradu ter so želi za lepo izvedbo čbilo odobravanja.

Po tej točki pa so nagradili posamezna športna društva in posamezne mladince, ki so v tržaškem festivalu dosegli najboljše uspehe, in sicer:

Kolektivna dela: FMSA Sv. Rok (Milje), ladjedelnice Sv. Marka, Tržaški arzenal, tovarna Kozmann, tovarna FLENT, tržaška konopljar-

so trajale ves teden ob velikem številu tekmovalcev in velikem navdušenju. Borbe so bile izredno fair in na tehnični višini.

Slovesni zaključek tržaškega mladinskega festivala pa je bil v nedeljo, 6. t.m. na tržaškem stadionu. Najprej so nastopili harmonikarji Sv. Marka. Nato je najboljši

na mladinci iz Lazareta (Milje), mladina iz Plavij, mladina iz Cere, ladjedelnice Felszegi (Milje), ladjedelnica Martinuzzi (Milje), ACEGAT, mladina iz Ciamporov, priprti mladinci iz zaporov Tigor.

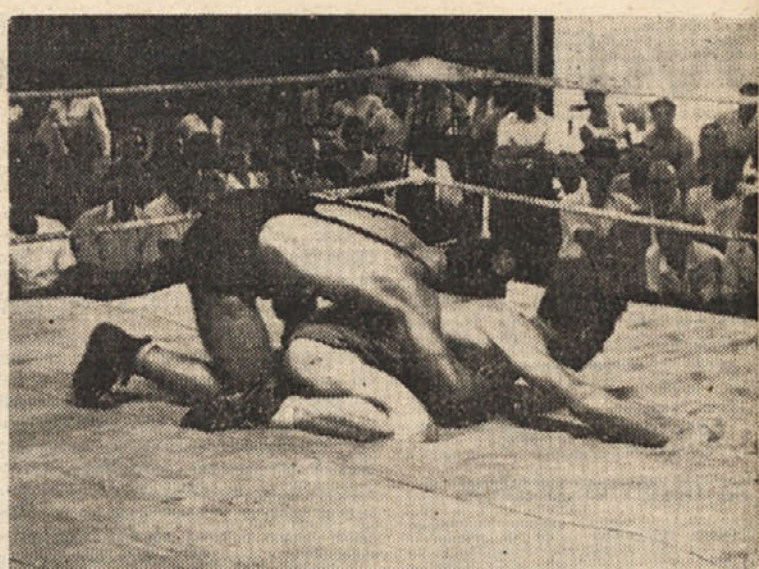
Individualna dela: Bertuzzi Nerino (FMSA), Dorin Gino (ILVA), Otta Edoardo (OMSA), Dimič Re-

kratek in močno povečan je običajno nohet na palcu pri urarjih, kratke nohte imajo na nekaterih prstih tudi mlinarji itd.

Druga vrsta okvar na rokah je čisto mehaničnega značaja. Med kožo in materialom, ki ga obdelujemo in smo torej pri delu z njim vedno v stiku, ne pride do kemičnega spoja, temveč se v koži ali na njej nabirajo drobni delci dotičnega materiala. Takšne okvare dobimo pri rudarjih, ki se jim pri delu v kožo ali pod vrhnje plasti kože zajedno in tam nalagajo drobni delci premoga, pri kovinarjih drobci železa ali drugih kovin, pri čevljarjih smola, pri pekih in mlinarjih moka, pri delavcih v kamnolomih drobci kamenja, pri kmetih in vrtnarjih rastlinska vlakna itd.

Razširjene žile in zagorela koža

Za poedine poklice so nekatere poškodbe, kakor smo že omenili, značilne. Poškodbe na rokah so lahko površinske ali pa globoke. Pri krojačih, šiviljah, čevljarjih in delavcih v steklarski industriji srečamo najbolj pogosto odrgnine in razpokline na koži. Podobne okvare na koncih prstov in na dlaneh so pogoste pri hišnem osebuju (gospodinske pomočnice, pomivalke itd.). Podobne, toda nekoliko glob-

FINALE V ROKOBORBI V LETALSKEM PRISTANU

nato (Arzenal), Donda Gvido (FMS), Micol Bruno (Arzenal), Benčič Egidij (Sv. Lucija - Piran), Košuta Soča (slov. gimnazija), Pelikan Concetta (slov. gimnazija), Košuta Gilda (slov. gimnazija), Adamič Celesta (slov. gimnazija), Birs Valerija in Ferlan Marija.

Pevski zbori in dramski krožki: pevski zbor iz Milj, pevski zbor iz Škednja, dramski krožek Redivo, dramski krožek slovenske gimnazije.

Kiparstvo: Cerne. Slikarstvo: Cernigoi. Risanje: Jenkomir Zarko. Italijanska novela: Izane Nastja. Italijanska pesem: Peteani Stellio. Slovenski novela: Tončič Sergej. Skladba: Tonazzi Bruno. Solisti: Bibalo Nino, De Vecchi Mario, To-

nazzi Bruno. Pevci: Periot Dušan, Sfiligoi, Vecchiet Bruna, Kodermac Renato. Drobne pesmi: Kavčić Armanda.

Pokal tržaškega odbora za praški festival za športno društvo, ki si je priborilo največ točk, si je priboril Piran z 255 točkami. Pokal antifašistične mladine za športno društvo, ki je nastopilo z največjim številom udeležencev, je pripadel Delavski športni zvezi. Pokal UCEF-a za najboljšo istrsko športno društvo je pripadel Piranu. Pokal časopisa »Gioventù« za najboljšo kolesarsko športno društvo je pripadel Olimpiji. Medaljo za atleta, ki je največkrat zmagal, si je priborila Sulčić Marija s tremi zmagami.

Dva tedna v številkah

Nogomet

V tržaškem pokrajinskem prvenstvu predzadnjo nedeljo: Gaslini-Ronke 3:3, Skedenj-Montebello 0:0, Strojna tovarna-Koper 5:2, Izola-Tržič 1:1; zadnjo nedeljo: Skedenj-Torpedo 2:0, Gaslini-Izola 2:0, Ronke-Strojna tovarna 8:0.

Zaključek okrožnega: Magda'ena-Primorje P. 1:0, Rojan-Rdeča zvezda 2:0, Vatrovec pokal predzadnjo nedeljo Skorklja-Greta 2:0, Dreher-Opčine 3:1, Sežana-Kozman 2:0, Strojna tov. B-OMMSA 2:0, Kraljič-Montebello B 2:0, Skedenj B-Grafika 3:0; zadnjo nedeljo Rojan-Greta 3:0, Dreher-Nabrežina 3:0, Strojna tovarna-Grafika 9:0, Col-Primorje DZ 6:3, Skorklja-OMMSA 1:1, Acegat-Skedenj 0:0.

Kolesarstvo

V 120 km krogu po Krasu: 1. Rosi Rudolf (Opčine) 3:47,0, 2. Sosič Ernest (Opčine), 3. Koretič Karel (UCT).

V Ljubljani med mladinci na 6 krogov: 1. Tomažič Piro (Trst)

5:04,4, v dirki za cilj 3. Kette (Trst); v izločevalni dirki 1. Kette (Trst); v medmestni dirki: 1. Beograd (7:38,2), 2. Trst (7:40,0).

V dirki okrog Francije je dosegel slovenski izseljenec Robič V etapi preko Pirenejev svojo tretjo etapno zmago (170 km s 4 vzponi do 2114 m v času 6:46,11).

Plavanje

V plavalni ligi sta plavala v nedeljo v Dubrovniku: 100 m hrbtno Miloslavč (Jug, Dubrovnik) 1:11,1 in 1500 m prosto Rozner (Jug, Dubrovnik) 21:32,0.

Tenis

V Zagrebu se je letošnja borba za Davisov pokal, v kateri je sodelovalo 22 držav, končala v nedeljo pred 7.500 gledalci z zmago Čehoslovakov: Cernik-Mitič 3:2 in Drobny-Palada 3:1.

Odgovorni urednik

Boštjan Žagar

Tisk Zadrugne tiskarne

Delovni človek in njegove roke

Čim bolj intenzivno mora človek vsak dan delati, tem bolj se mu znamenja zarišejo v telo, zlasti pa v obraz in roke. Duševno delo zapuščaja svoje sledove na obrazu, fizično pa na rokah.

Delavčeve roke so že zgodaj zaznale zdravnik in zdravstvo, saj že v 17. stoletju pisal italijanski zdravnik Ramazzini o poklicnih obolenjih na rokah. Pozneje pa je z zanimanjem za poklicna obolenja rastle zanimanje zdravstva tudi za poškodbe in obolenja delavčevih rok, saj so te najbolj pogosto izpostavljene škodljivim vplivom.

Znamenja poklica

Poškodbe, ki so jim roke izpostavljene zaradi mehaničnih, toplotnih, kemičnih, električnih in optičnih vplivov, je zelo veliko. Zanimivo je, da so nekatere bolezniške izpremembe ali pa posledice poškodb (okvare) na rokah za nekatere poklice naravnost značilne. Izpremembo in okvarijo lahko kožo, podkožno tkivo, nohte in obliko roke. Prepoznati se kažejo v različnih odrgninah, razpoklinah in žuljih. Kajkrat se tudi kožno barvilo na rokah izpremeni zara-

di različnih škodljivih vplivov. Pogosto se koža zaradi takšnih vplivov značilno obarva. Seveda ne smemo med poklicne okvare kože zaradi barve šteti takšnih o stankov barve na koži, ki jih lahko odstranimo z vodo, milom in krtačko, temveč samo tiste, kjer pride med kožo in barvilom do resničnih kemičnih spojin in je torej obarvanje trajnega značaja. Take poškodbe so zelo pogoste pri delavcih v barvarski industriji, kakor tudi v industriji, ki ima opravka s taninom ali kromovimi spojinami pri mizarjih, katerih roke pridejo v stik z lužilom, pri kleparjih, ki imajo opraviti z žvepleno kislino. Podobne okvare so pogoste tudi pri delavcih v petrolejski industriji, saj je znana tako imenovana »petrolejska koža«, dalje pri smolarjih in delavcih pri obdelovanju kožuhovine. Pri vseh teh poklicnih okvarah ni v barvi kože izpremenjena samo barva kože na rokah, temveč dobe čisto drugo barvo tudi nohti. Nohti se pogosto tudi drugače izprememijo in so značilni za nekatere poklice. Zelo kratki nohti so pogosto okvara av industriji konserv, kratki in zelo močni nohti se pojavljajo pri pericah in brusilcih stekla, zelo

lje okvare na rokah vidimo večkrat pri zidarjih in cestnih delavcih.

Posebne znake atmosferskih okvar srečamo pri kmetih, kočijah, prevoznikih in mornarjih. Za njih roke so značilne močno razširjene podkožne žile (vene, ne-utripalnice) in povečana množina kožnega barvila (zagorela koža). Obe okvari se razvijata pod vplivom najbolj raznolikih podnebnih in vremenskih prilik, ki so jim roke v teh poklicih izpostavljene. Tu pri kovačih pogostoma najdemo pomnoženo barvilo kože. Zelo značilna je tudi posebna barva kože — tako imenovana melanoza — pri delavcih, ki imajo opraviti z arzenom, zlasti v industriji srebrnih predmetov, okraskov itd. Med najbolj izrazite znake delavčeve roke pa spadajo nedvomno žulji, zdebeline kože, ki se najbolj običajno pojavljajo na rokah in so neobčutljive za bolečine in tipanje.

Žulji so večji del mehaničnega izvora in nastanejo, če kje leži koža zelo blizu kosti in se zaradi stika z delovnim orodjem ali materialom, ki ga obdelujemo neprestano draži. Tako nastane velika večina žuljev, ki jih vidimo sleherni dan (spomnimo se samo na opravila, ko smo na rokah dobili žulje). Poznamo pa tudi drugačne žulje, namreč žulje, ki jih povzročajo razni kemični dražljaji in jih srečamo predvsem v kemični industri-

ji in rafinerijah parafina. Enako vemo za žulje zaradi toplotnih dražljajev (n.pr. v steklarski industriji in pri kovačih); tudi navajajo primere žuljev, ki jih povzročajo svetlobni dražljaji.

Ni vsak žulj dokaz delavnosti

Po žuljih — pravijo nekateri strokovnjaki — lahko razberemo značaj dela in marljivosti pri njem. Vendar to mnenje ni čisto utemeljeno, kajti žuljavost rok ni odvisna samo od vrste dela, ampak tudi od kože delavca. Ta ima manj, oni pa bolj odporno kožo proti takšnim vplivom in se po tem razmerju v veliki meri pojavljajo tudi žulji.

Žulji zelo pogosto nagibajo k različnim vnetjem. Razne kožne bolezni, posebno n.pr. garje nastopajo na takšnih mestih mnogo bolj intenzivno kakor drugod po koži. Nekateri pravijo, da žulji radi nagibajo k rakavim obolenjem. Močna žuljavost v zvezi z že omenjeno zmanjšano občutljivostjo roke za tipanje.

Ze kratak opis nam pove, da so roke močno izpostavljene najrazličnejšim okvaram in poklicnim obolenjem. Zlasti delavec jih mora poznati in o njih vedeti vsaj najvažnejše.

(Po Proteusu) - Musar, Viktor